

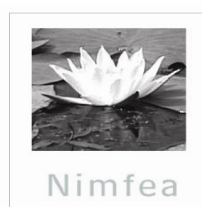
ÚJ MAGYARORSZÁG
VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAM
2007-2013

Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap:
a vidéki területekbe beruházó Európa

BIO
Aqua
pro

A Sándorosi-tavak (HUHN20012) kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület

fenntartási terve

Debrecen
2014

Ügyfél

Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság

Együttműködő partnerek

BioAqua Pro Környezetvédelmi Szolgáltató és Tanácsadó Kft.
Nimfea Természetvédelmi Egyesület
Trollius Europaeus Természetvédelmi Szolgáltató Betéti Társaság

Vezető szakmai koordinátor

Dr. Magura Tibor

Szakmai koordinátor

Dr. Juhász Péter
Lesku Balázs
Olajos Péter

Vezető természettudományi szakértő

Dr. Kiss Béla

Vezető agrárgazdálkodási szakértő

Tóth Sándor

Közreműködő szakértők

Bocz Renáta
Forgács Zoltán
Csipkés Roland
Mazsu István
Molnár Géza
Mizsei Edvárd
Dr. Gulyás Gergely
Hódör István
Sallai R. Benedek

Ez a dokumentáció a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény értelmében szerzői jogvédelem alatt áll. A dokumentáció nyilvános, a megfelelő hivatkozások mellett szabadon felhasználható és terjeszthető!

Tartalomjegyzék

I. Natura 2000 fenntartási terv	5
1.A terület azonosító adatai	6
1.1.Név.....	6
1.2.Azonosító kód.....	6
1.3.Kiterjedés.....	6
1.4.A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek.....	6
1.5.Érintett települések	6
1.6.Egyéb védeltségi kategóriák	6
1.7.Tervezési és egyéb előírások	6
2.Veszélyeztető tényezők	8
3.Kezelési feladatok meghatározása	10
3.1.Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése.....	10
3.2.Kezelési javaslatok	10
3.2.1.Élőhelyek kezelése	10
3.2.2.Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztés	17
3.2.3.Fajvédelmi intézkedések	18
3.2.4.Kutatás, monitorozás.....	18
3.2.5.Mellékletek.....	19
3.3.A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogi háttér és a tulajdonviszonyok függvényében.....	19
3.3.1.Agrártámogatások	19
3.3.2.Pályázatok	22
3.3.3.Egyéb.....	22
3.4.A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja	22
3.4.1.Felhasznált kommunikációs eszközök	22
3.4.2.A kommunikáció címzettjei	23
3.4.3.Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel.....	24
II. A Natura 2000 fenntartási terv készítését megalapozó dokumentáció.....	26
1.A tervezési terület alapállapot jellemzése	27
1.1.Környezeti adottságok	27
1.1.1.Éghajlati adottságok	27
1.1.2.Vízrajzi adottságok.....	27
1.1.3.Talajtani adottságok	27
1.2.Természeti adottságok	27
1.2.1.A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű élőhelyek.....	28
1.2.2.A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű növényfajok	30
1.2.3.A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű állatfajok	31
1.2.4.A tervezési területen előforduló egyéb jelentős fajok.....	35
1.3.Területhasználat	36
1.3.1.Művelési ág szerinti megoszlás.....	36
1.3.2.Tulajdoni viszonyok.....	36
1.3.3.Területhasználat és kezelés.....	37
2.Felhasznált irodalom	40
3.Térképek	41

ÚJ MAGYARORSZÁG
VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAM
2007–2013

Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap:
a vidéki területekbe beruházó Európa

I. Natura 2000 fenntartási terv

1. A terület azonosító adatai

1.1. Név

Tervezési terület neve:	Sándorosi-tavak kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület
-------------------------	--

1.2. Azonosító kód

Tervezési terület azonosítója:	HUHN20012
--------------------------------	-----------

1.3. Kiterjedés

Tervezési terület kiterjedése:	474,3 ha
--------------------------------	----------

1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek

1.4.1. Jelölő élőhelyek

- 1530* - Pannon szikes sztyeppék és mocsarak

1.4.2. Jelölő fajok

- kiscsészű aszat (*Cirsium brachycephalum*)
- réti csík (*Misgurnus fossilis*)
- szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*)
- vöröshasú unka (*Bombina bombina*)
- mocsári teknős (*Emys orbicularis*)

1.5. Érintett települések

Hosszúpályi

A tervezési terület által érintett helyrajzi számok listáját az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészelekről szóló 14/2010. (V. 11.) KvVM rendelet tartalmazza.

1.6. Egyéb védettségi kategóriák

Típus	Kód	Név	Kiterjedés	Védetté nyilvánító jogszabály száma
„ Ex lege” szikes tó	HNS041	Kis-Fehér-tó	3,2 ha	1996. LIII. tv. a természet védelméről
„ Ex lege” szikes tó	HNS040	Rác-rét	24,8 ha	1996. LIII. tv. a természet védelméről
„ Ex lege” szikes tó	HNS042	Sóstói Kis kerek-tó	1,67 ha	1996. LIII. tv. a természet védelméről
„ Ex lege” szikes tó	HNS055	Kalmár-tó	5,6 ha	1996. LIII. tv. a természet védelméről
„ Ex lege” szikes tó	HNS054	Bernát-szigetek	7,7 ha	1996. LIII. tv. a természet védelméről
„ Ex lege” szikes tó	HNS044	Bajonta-dűlő rétjei	31,6 ha	1996. LIII. tv. a természet védelméről
„ Ex lege” szikes tó	HNS043	Sós-tó	58,5 ha	1996. LIII. tv. a természet védelméről

- A tervezési terület az Országos Ökológiai Hálózat magterületének része.

1.7. Tervezési és egyéb előírások

1.7.1. Természetvédelmi kezelési terv

A tervezési területre természetvédelmi kezelési terv nem vonatkozik.

1.7.2. Településrendezési eszközök

-2003. évi XXVI. Törvény az Országos Területrendezési Tervről

- Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat közgyűlésének 13/2010.(IX.17.) önkormányzati rendelete Hajdú-Bihar megye területrendezési tervéről

- Hosszúpályi nagyközség településszerkezeti terve - 15/2009. (III.26.) határozat

- Hosszúpályi nagyközség szabályozási terv és helyi építési szabályzat – 8/2009. (III.26.) rendelet

1.7.3. Körzeti erdőtervek és üzemtervek

- **Körzeti erdőterv:** Debrecen-Halápi körzet. Következő tervezés éve a Debrecen-Halápi körzetben: 2017

1.7.4. Körzeti vadgazdálkodási tervek és üzemtervek

I/3. Hajdú-bihari apróvadás körzet vadgazdálkodási terve. **Érvényes:** 2014-ig. (Készítését az Országos Vadgazdálkodási Adattár koordinálta.)

Liget Vadásztársaság (vadgazdálkodási egység kódszáma: 09-903410-1-4-1) vadgazdálkodási üzemterve. **Érvényes:** 2017-ig. Kelt: 2006. december 15. Jóváhagyta: Hajdú-Bihar Megyei MGSzH, Földművelésügyi Igazgatóság, Vadászati és Halászati Osztály.

1.7.5. Halgazdálkodási tervek

Halgazdálkodási terv a területre vonatkozóan nem áll rendelkezésre.

1.7.6. Vízyűjtő-gazdálkodási terv

Berettyó alegység vízyűjtő-gazdálkodási terve – Elfogadás dátuma: 2010.08.01. A terv a Víz Keretirányelv keretében készült, melynek célja, hogy a felszíni és felszín alatti vizek jó állapotba kerüljenek 2015-ig. Amennyiben ezt a természeti és gazdasági lehetőségek nem teszik lehetővé 2015-ig, akkor a határidők a VKI által felkínált mentességek alapos indoklásával 2021-re, illetve 2027-re kitolhatók.

1.7.7. Egyéb tervek

Egyéb terv a tervezési területre nem vonatkozik.

2. Veszélyeztető tényezők

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Jelentősége	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
A02.03	gyepterület átalakítása szántóvá	L	4	1530. A Natura 2000 élőhelytípus beszántása az élőhely megszűnését vonja maga után.
A04.01.01	intenzív szarvasmarha-legeltetés	L	3	1530. Az intenzív szarvasmarha-legeltetés az élőhelytípus kis mértékű degradációját vonhatja maga után, különösen a jószágállások közelében (legelőgyomok dominanciájának növekedése)
H01.05	Diffúz felszíni vízszennyezés mezőgazdasági, vagy erdészeti tevékenység miatt	L	5	Réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>): A növényvédő szerek a halak szervezetében feldúsulva kedvezőtlen élettani hatásokat, vagy akár tömeges elhullást is előidézhetnek.
H02.06	Mezőgazdasági és erdészeti tevékenységből származó diffúz talajvízszennyezés	L	5	Réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>): A növényvédő szerek a halak szervezetében feldúsulva kedvezőtlen élettani hatásokat, vagy akár tömeges elhullást is előidézhetnek.
I01	Idegenhonos inváziós fajok jelenléte	L	3	Réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>): Az idegenhonos fajok (amurgéb (<i>Perccottus glenii</i>), ezüstkárász (<i>Carassius auratus</i>)) táplálék és élőhely konkurenciát jelentenek az őshonos fajok számára, továbbá nagyobb szaporodási rátájukkal kiszoríthatják azokat korábbi élőhelyükről.
I02	problémát jelentő őshonos fajok	L	10	Vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>): A terület vizes élőhelyein dominál a nád jelenléte, amely az unka számára nem megfelelő.
J02.03	Csatornázás és vízelvezetés	L	10	Réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>): A vizes élőhelyek lecsapolása gyorsítja a terület kiszáradásának a folyamatát. 1530. A csatornázás révén a talajvízszint mélyebbre húzódik, mely a talajban oldott sók mélyebbre vándorlását és a szikes jelleg megváltozását, csökkenését eredményezi, mely egyéb, nem szikes gyepekre jellemző edényes növényfajok megtelepedését segíti elő az élőhelyeken. Ezek a szikes karakter csökkenését, illetőleg az élőhelytípus degradációját, természetességi értékének csökkenését irányozza elő.
J02.05.03	Állóvizek vízháztartásának megváltoztatása	L	5	Réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>): Az időszakossá váló vízterek alkalmatlanok stabil állományok fenntartására.

J03.02	Élőhelyi-összeköttetések (konnektivitás) csökkenése emberi hatásra	L	8	Réti csík (Misgurnus fossilis): A műtárgyak akadályozzák a kolonizációs és rekolonizációs folyamatokat.
J03.02.02	Diszperzió akadályozása	L	8	Réti csík (Misgurnus fossilis): A vizek izoláltsága akadályozza a halak vándorlását, új területek kolonizációját, illetve korábbi élőhelyek rekolonizációját.
J03.02.03	Genetikai keveredés akadályozása	L	9	Réti csík (Misgurnus fossilis): Csökken az állomány genetikai variációjára.
Kód	A területre kívülről ható veszélyeztető tényező neve	Jelentősége	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
A08	biocid termékek, hormonok, kemikáliák használata	M	18	1530. A szántóföldekkel érintkező szikes élőhelyek, elsősorban a szikes mocsár károsodását, degradációját, gyomosodását segíti elő.
A09	trágyázás	M	18	1530. A szántóföldekkel érintkező szikes élőhelyek, elsősorban a szikes mocsár károsodását, degradációját, gyomosodását segíti elő.
Kód	Potenciális veszélyeztető tényező neve	Jelentősége	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
K02.02	szerves anyag felhalmozódása	L	12	1530. Élőhelyek természetességének csökkenése, majd az élőhely megszűnése. (pl.: A tápanyag be-mosódás révén a természetes állapotban fajszegény szikes mocsárban közvetetten megjelenő kétszikű mocsári/réti fajok felszaporodása nem tözegképző nádas kialakulását okozza).
K02.03	eutrofizáció (természetes)	L	12	1530. Élőhelyek természetességének csökkenése majd élőhely megszűnése. (pl.: Szikes vízi életközösség átalakulása, megszűnése az eutrofizáció hatására).
M01.04	pH változás	L	12	1530. Élőhelyek természetességének csökkenése majd élőhely megszűnése. (Pl.: Szikes vízi élőhelyek esetében a szikes jelleg megváltozása révén bekövetkező élőhelyi leromlás, átalakulás, megszűnés.)
M01.02	Aszály és csapadékmennyiség csökkenés	L	5	Réti csík (Misgurnus fossilis): Élőhelyek megszűnése.

3. Kezelési feladatok meghatározása

3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése

A Sándorosi-tavak kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területté nyilvánításakor az élőhelyvédelmi irányelv 4. cikkének (4) bekezdése alapján a terület természetvédelmi célkitűzései meghatározásra kerültek, valamint kiemelésre kerültek egyes jelölő értékek, amelyeket a kezelés során prioritásként kell kezelni. A Natura 2000 területek célkitűzései és prioritásai a területek hivatalos Natura 2000 adatlapjain (SDF) találhatóak.

A terület természetvédelmi célkitűzése a jelölő élőhelyek területcsökkenésének megállítása és állapotuk javítása a gyepgazdálkodáshoz és vízgazdálkodáshoz köthető intézkedések révén.

A gyepgazdálkodás tekintetében ezt a legeltetés intenzitásának és a kaszálás módjának optimalizálása és ellenőrzése, illetve az elszántások megakadályozása tudják biztosítani. A vízgazdálkodás tekintetében a célok elérését a csapoló hatás csökkentése, a leeresztés-feltöltés rendjének szabályozása szolgálja. Ezek az intézkedések a közösségi jelentőségű értékek megőrzését, hosszabb távon pedig állományaik megerősítését segítik.

3.2. Kezelési javaslatok

A 275/2004 (X. 8.) Kormányrendelet 4.§ 5. pontja alapján *„(5) A fenntartási terv a Natura 2000 terület kezelésére vonatkozó javaslatokat, valamint ezek megvalósításának lehetséges eszközeit tartalmazza, és jogszabály eltérő rendelkezése hiányában kötelező földhasználati szabályokat nem állapít meg.”*

A kezelési javaslatok esetében élesen el kell választani a fenntartó gazdálkodáshoz köthető, fenntartási javaslatokat, és a fejlesztési (pl. élőhelyfejlesztés) feladatokat. A fenntartó kezeléseknél már jogszabályokkal meghatározott érvényes szabályozási rendszerek is működnek. Az alább részletezett kezelési javaslatok esetében a fenntartási terv nem tér ki az élőhelykezeléssel, gazdálkodással kapcsolatos, jogszabályokban meghatározott, kötelezően betartandó előírásokra. A leírt kezelési javaslatok olyan, a természetvédelmi célkitűzések eléréséhez szükséges gazdálkodási módokat, élőhelykezelési beavatkozásokat részletez, amelyek csupán iránymutatásként szolgálnak, megvalósításuk önkéntes vállalás, egyedi finanszírozás, illetve később életbe lépő támogatási rendszer illetve jogszabályi előírás esetében elvárható.

A Natura 2000 területre vonatkozó természetvédelmi célkitűzések eléréséhez a terület egyes részei eltérő kezelést igényelnek, figyelembe véve az ott előforduló élőhelyeket, fajokat, és az ott jellemző gazdálkodási formákat. A kezelési, fenntartási, és részben az élőhelyrekonstrukciós és fejlesztési javaslatokat ezért a Natura 2000 terület egyes lehatárolt részegységeire, az úgynevezett kezelési egységekre (KE) vonatkozóan rendszerezi a fenntartási terv (a kezelési egységek térbeli elhelyezkedését a 3.2.5. melléklet térképei mutatják be). Az egyes kezelési egységekre nem vonatkoztatható élőhelyrekonstrukciós, fajvédelmi, kutatási és monitorozási javaslatokat a 3.2.2. - 3.2.4. fejezetben tárgyalja a fenntartási terv.

3.2.1. Élőhelyek kezelése

A természetvédelmi szempontból javasolt kezelések egységesebb átláthatósága érdekében ún. kezelési egységeket (KE) állapítottunk meg, melyeket hasonló jellegű élőhelyfoltok alkotnak. A kezelési

egységek lehatárolása nem követi az ingatlan nyilvántartási határokat, mivel a valós és a tényleges területhasználat ettől jelentősen eltérhet. A kezelési egységek lefedik a teljes tervezési területet, tartalmaznak jelölő és nem jelölő élőhelytípusokat egyaránt. A kezelési egységeknél meghatározzuk azon intézkedéseket, melyek a jelölő élőhely és/vagy a faj megőrzése érdekében javasolunk, illetve az élőhelyfejlesztési, kutatás-monitorozási feladatokra, lehetőségekre is kitérünk.

A fenntartó kezeléseknél már jogszabályokkal meghatározott érvényes szabályozási rendszerek is működnek (pl. a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Kormányrendelet), amelyek rendelkezéseit a fenntartási javaslataink között nem ismételjük meg. A kezelési egységek elhelyezkedését a 3. pontban szereplő térképmelléklet mutatja.

A 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 4.§ 5. pontja alapján „(5) A fenntartási terv a Natura 2000 terület kezelésére vonatkozó javaslatokat, valamint ezek megvalósításának lehetséges eszközeit tartalmazza, és jogszabály eltérő rendelkezése hiányában kötelező földhasználati szabályokat nem állapít meg.”

3.2.1.1. Kezelési egységek

KE-1 kezelési egység

(1) Meghatározása: A Natura 2000 terület vizes élőhelyeinek túlnyomó többsége: Nem tűzegképző nádasok, gyékényesek, szikes mocsár fragmentumok, zavart üde- és félszáraz gyepek, magassások, a nádasokban található üde és száraz cserjések, csatornák, tócsagazos és békalencsés hínárnövényzet, állóvizek felszíne.

(2) Érintettség vizsgálata

élőhelyek: A24, Ac, B1a, B2, B5, B6, BA, F1a, F2, F4, H5a×OC, OA, OB, OC, P2a, P2b, RA, U9 (részben Natura élőhelyek)
Natura 2000 élőhelyek: 1530, 6250

(3) Gazdálkodáshoz kötődő kezelési javaslatok

a) Kötelező előírások és korlátozások

Gyepek esetén a kötelezően betartandó előírásoknál a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X.18.) Korm. rend. előírásait szükséges alapul venni.

b) Önkéntesen vállalható előírások

- A learatott nád vizes élőhelyről történő kiszállításának nyomvonalát működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetve kell kialakítani (V41).
- Nádat deponálni, válogatni a területen tilos (V58).
- A nádaratás megkezdése előtt 48 órával a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságot értesíteni kell (V42).
- A nádaratás befejeztéről értesíteni kell a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságot. (V43).
- A hagyásfoltok kialakítását a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetve kell kijelölni. (V44).
- December 15. és február 15. között lehet nádaratást folytatni, a mindenkori időjárási és talajviszonyok figyelembe vételével. (V47).
- A nádaratás csak fagyott talajon végezhető. (V56).

- A nádaratást végzőnek, a nád aratásához, a rendelkezésére álló nádvágó gépek közül mindig a talaj és hidrológiai adottságainak megfelelő gépet kell használni. (V59).
- A nádaratás során természetes, gyorsan lebomló anyagokból készített kötöző anyagot köteles használni. (V60).
- A nádaratás megkönnyítése érdekében az érintett terület vízszintjének megváltoztatása tilos. (V62).
- A működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság által kijelölt területen tilos a nádaratás. (V06)). (Magyarázat: a Fehértói víztározó területén és a Kis-Fehér-tó területén összesen 4 helyszínen fokozottan védett telepesen fészkelő madárfajok költenek. Ezek kímélete érdekében további, a nádaratás szempontjából tiltott területeket jelöl ki a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság. Továbbá a HNPI kezelésű területeken a nádaratás csak természetvédelmi érdekből, döntően a nyílt vízfelületek mellett és az ún. Fehér-tó egyes részein folytatható
- Legeltetési terv készítése és egyeztetése szükséges a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal. (GY59). (Magyarázat: a Fehértói-tározóban nagy jelentősége van a sűrű nádasok-zsiókások felnyitása céljából alkalmazott, szürkemarhával történő legeltetésnek. Ezt a gazdálkodási módot folytatni szükséges.)
- Szántó füves élőhelyé alakítása gyeptelepítéssel (SZ52). (Magyarázat: lásd az „Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok” pontban és a 3.2.2. fejezetben)

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

A Natura 2000 területen belül a vizes élőhelyek mintegy 35%-a közvetlenül szántóval érintkezik, ami a szervesanyag-bemosódás miatt jelentősen károsítja az élőhelyek állapotát. Az élőhelyfejlesztést nagyban elősegítené (pl. trágyázás, növényvédő szerek, gyomirtók beszóródása, gyommagszórás hatásainak kivédése miatt) a szántók és a vizes élőhelyek között egy legalább 10m (optimális esetben 30-40m) széles pufferzóna létesítése (a sáv művelési-ág változtatásával). Az érintkező szántók közel 99%-a azonban a Natura 2000 területen kívül található.

(5) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

A kezelési egység területén az erdőtelepítés nem javasolható.

(6) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslat

Gazdálkodáshoz nem köthető jellegű kezelési, fenntartási javaslatok a kezelési egységre vonatkozóan nem merülnek fel.

(7) Kezelési javaslatok indoklása

Ezek a területeken jelenleg részben folyik gazdálkodás, mely nádaratási tevékenységben nyilvánul meg. A területek egy részén magángazdálkodók hasznosítják a nádasokat, a terület többi része a HNPI kezelésében van. A területeken a nádaratás-depózás szabályozására van szükség, de a nádasok egy részének több éven keresztül történő meghagyására is szükség lehet. A magángazdálkodóknak szükséges a nádaratási tevékenységet engedélyeztetni a TIKÖTEVIFE-vel. A kezelési egység területén a fokozottan védett telepesen fészkelő madárfajok védelme érdekében külön korlátozásokra van szükség.

A sűrű, már nem szikes jellegű, homogén nádasok esetében szükség volna azok felnyitására (ennek érdekében marhalegelést lehet alkalmazni), ennek hatására a jelölő 1530 élőhely kiterjedése növelhető.

KE-2 kezelési egység

(1) Meghatározása: A Natura 2000 terület legjelentősebb természeti értéket képviselő ex lege szikes tavak, zsiókás szikes mocsár jellegű élőhelyek, valamint a közvetlen környezetükben található

élőhelyfragmentumok (magassásosok, ürmös szikes gyepek, mézpázsitos szikfokvegetáció, szikes tavak kiszáradt iszappnövényzete és nyílt vízfelszíne) és olyan csatornák, melyek növényzete már a szikes mocsarak jellegzetességeit mutatja.

(2) Érintettség vizsgálata

- élőhelyek: B5, B6, BA, F1a, F2, F4, F5, OA, OB, U9Nszik
- Natura 2000 élőhelyek: 1530

(3) Gazdálkodáshoz kötődő kezelési javaslatok

a) Kötelező előírások és korlátozások

Gyepek esetén a kötelezően betartandó előírásoknál a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X.18.) Korm. rend. előírásait szükséges alapul venni.

b) Önkéntesen vállalható előírások

- A területet kezeletlenül kell fenntartani, mindennemű beavatkozás tilos. (V67). (Magyarázat: lásd a „Kezelési javaslatok indoklása” pontban)
- Szántó füves élőhelyé alakítása gyeptelepítéssel (SZ52). (Magyarázat: lásd az „Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok” pontot és a 3.2.2. fejezetet)

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

A Natura 2000 területen belül az érintett vizes élőhelyek közel 20%-a közvetlenül szántóval érintkezik, ami a szervesanyag-bemosódás miatt jelentősen károsítja az élőhelyek állapotát.

Az élőhelyfejlesztést nagyban elősegítené (pl. trágyázás, növényvédő szerek, gyomirtók beszóródása, gyommagszórás hatásainak kivédése miatt) a szántók és az érintett vizes élőhelyek között egy legalább 20 m (optimális esetben 40-50m) széles pufferzóna létesítése (a sáv művelési-ág változtatásával). Az érintkező szántók közel 75%-a azonban a Natura 2000 területen kívül található. A Natura 2000 területen belül található szántók művelésiág-váltása a KE-5 kezelési egységben is megjelenik.

(5) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

A kezelési egység területén az erdőtelepítés nem javasolható.

(6) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslat

Gazdálkodáshoz nem köthető jellegű kezelési, fenntartási javaslatok a kezelési egységre vonatkozóan nem merülnek fel.

(7) Kezelési javaslatok indoklása

Az érintett területek a Natura 2000 terület legértékesebb, ex lege természetes vagy természetközeli, sztyepp-tál jellegű medreiben kialakult szikes tavak, csatornák, élőhelyfragmentumok melyeken mindennemű gazdálkodási tevékenység – beleértve a nádgazdálkodási tevékenység – mellőzését javasoljuk.

KE-3 kezelési egység

(1) Meghatározása: Ürmös szikes gyepek, szikes rétek, mézpázsitos szikfokok, vakszikfoltok, löszgyep-fragmentumok, zavart száraz-félszáraz és üde gyepek, valamint a felsorolt élőhelyekhez kapcsolódó kisebb élőhelyfoltok és fragmentumok (pl.: nem őshonos fajú (főként fehér akác és nemes nyár alkotta) szárnyékerdők.

(2) Érintettség vizsgálata

- élőhelyek: B1a, B6, F1a, F2, F4, F5, H5a, OA, OB, OC, OG, T2L, S1, S2, S7, U4, U10
- Natura 2000 élőhelyek: 1530, 6250

(3) Gazdálkodáshoz kötődő kezelési javaslatok

a) Kötelező előírások és korlátozások

Gyepes esetén a kötelezően betartandó előírásoknál a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X.18.) Korm. rend. előírásait szükséges alapul venni.

b) Önkéntesen vállalható előírások

- Évente az időjárási viszonyoknak és a gyep állapotának megfelelő, természetvédelmi-ökológiai és a gazdálkodási szempontokat egyaránt figyelembe vevő kaszálási terv készítése és egyeztetése a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal, valamint az így egyeztetett kaszálási terv végrehajtása. (GY79). (Magyarázat: kaszálást leginkább a Hosszúpályi 0224/b hrsz-en, a 0407/21 hrsz ÉK-i szegélyénél, továbbá a 0420/5/b hrsz Ny-i szélénél, a 0396/1/b Ny-i szélénél, valamint a 0431/3-4 és a 0427/3/a hrsz.-ú területen javasolunk.)
- Fogasolás nem megengedett. (GY09).
- Tárcsázás nem megengedett (GY10)
- Hengerezés nem megengedett (GY11)
- Gyepszellőztetés nem megengedett (GY12)
- A gyepet évente csak egyszer lehet kaszálni. (GY80)
- Szénát a kaszálást követően 1 hónapon belül le kell hordani a területről. (GY87)
- A gyepterület kaszálása, szárzúzása esetén min. 10 cm-es fűtarló biztosítása. (GY92)
- A legeltetési sűrűséget a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges. (GY44).
- Éjszakázó helyek, ideiglenes karámok és jószágállások helyét a működési terület szerinti nemzeti park-igazgatósággal egyeztetni szükséges. (GY117).
- Villanypásztor csak a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság írásos véleménye alapján alkalmazható. (GY57).
- Legeltethető állatfaj: szarvasmarhafélék. (GY67).
- A területen trágyadepónia, széna és szalmakazlak elhelyezése tilos. (GY116).
- Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező. (GY26). (Magyarázat: lásd „Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok” pontban)
- A természetes gyepesekben őshonos méretes fák (30 cm törzsátmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsátmérő megjelölése nélkül) megőrzése kötelező. (GY30).

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

Javasoljuk a Hosszúpályi 0223/a, b; 0396/1; 0402/2/b; 0405/5 b; 0420/5/b, f; 0421 hrsz-ek területén található idegenhonos fafajok (pl.: nemes nyár, fehér akác) alkotta facsoportok letermelését.

(5) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

A kezelési egység területén az erdőtelepítés nem javasolható.

(6) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslat

Gazdálkodáshoz nem köthető jellegű kezelési, fenntartási javaslatok a kezelési egységre vonatkozóan nem merülnek fel.

(7) Kezelési javaslatok indoklása

A kezelési egység területén található gyeptípusok a legeltetést, egy részük a megfelelő időjárási körülmények között végzett kaszálást jól tűrik. Az intenzív legeltetés azonban a gyep felszakadozását, a legelőgyomok terjedését segítheti elő, különösen a jószágállások által érintett területeken.

A legeltetést a magasabb fűhozamú részeken szarvasmarhafélékkel, elsősorban a mostoha körülményekhez jobban alkalmazkodó őshonos fajtákkal (pl.: magyar szürkemarha, magyar tarka szarvasmarha), a kopárabb padkás szikes gyepterületeken juhokkal javasoljuk végezni.

KE-4 kezelési egység

(1) Meghatározása: a kezelési egységbe egy főként kocsányos tölgy alkotta, üzemtervezett, védett területen fekvő erdő (Hosszúpályi 0236/1), valamint két nem üzemtervezett, de szintén őshonos fafajok (fehér nyaras, keményfás telepített erdő) alkotta, ugyancsak védett erdőfolt tartozik (Hosszúpályi 0427/3 a).

(2) Érintettség vizsgálata

- élőhelyek: RA, RC
- Natura 2000 élőhelyek: -
- Erdőrészlet: Hosszúpályi 57/A

(3) Gazdálkodáshoz kötődő kezelési javaslatok

a) Kötelező előírások és tiltások

Védett természeti területen fekvő erdők esetében a kötelezően betartandó előírásoknál a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény előírásait szükséges alapul venni.

b) Előírás-javaslatok

- A nevelővágások során az intenzíven terjedő fafajok teljes mértékű eltávolítása (E31)
- Mechanikai módszerek (pl. kézi cserjeirtás, szárzúzás, kaszálás) alkalmazandók agresszívan terjedő fajok visszaszorítására (E72).

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

A kezelési egység területére vonatkozóan élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslat nem merül fel.

(5) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

A kezelési egység területén az erdőtelepítés nem javasolható.

(6) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslat

Gazdálkodáshoz nem köthető jellegű kezelési, fenntartási javaslatok a kezelési egységre vonatkozóan nem merülnek fel.

(7) Kezelési javaslatok indoklása

Az érintett erdőket főként őshonos fafajok alkotják. Ennek az állapotnak a fenntartását és a jelenlegi borításértékek megőrzését tartjuk kívánatosnak.

KE-5 kezelési egység

(1) **Meghatározása:** olyan szántóföldi kultúrák, amelyek művelési ága szántó, illetőleg olyan elszántások és beszántások, kisebb szántódarabok, amelyek művelési ága rét-legelő.

(2) Érintettség vizsgálata

élőhelyek: OG, T, T1K, T1N, T2L, T6

Natura 2000 élőhelyek: -

(3) Gazdálkodáshoz kötődő kezelési javaslatok

a) Kötelező előírások és tiltások

A Natura 2000 területekre vonatkozó gazdálkodási jellegű kötelező előírások és korlátozások a fenntartási terv elfogadásának időpontjában a kezelési egység élőhelytípusaira nincsenek.

b) Önkéntesen vállalható előírások

- Szántó füves élőhelyé alakítása gyeptelepítéssel (SZ52). (Magyarázat: lásd az „élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztés” bekezdésben és a 3.2.2. fejezetben)
- szántó füves élőhelyé alakítása, lucerna kultúrát követő spontán gyepesedéssel (SZ55). (Magyarázat: lásd az „élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztés” bekezdésben és a 3.2.2. fejezetben)

Amíg a visszagyepesítés nem történik meg, szükséges az érintkező területek állapotának romlása érdekében további javaslatok megfogalmazása:

- Szántóföldön trágyaszarvas kialakítása tilos (SZ13).
- Kizárólag környezetkímélő besorolású növényvédő szerek alkalmazása engedélyezett (SZ19).
- Totális gyomirtó szerek használata nem engedélyezhető a területen (SZ24).
- Tápanyag-utánpótlást csak szerves trágyával lehet végezni (SZ37).

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

Javasoljuk egyrészt az elszántott rét vagy legelő művelési ágú területeken az eredeti művelési ág helyreállítását. Így a valós területhasználat újra rét-legelő lehet. Javasoljuk másrészt a művelésiág-váltás kezdeményezését azon területeken (Hosszúpályi 0402/2 c, 0407/12 hrsz), melyek művelési ága jelenleg is szántó rét/legelő művelési ágba, majd ezt követően javasoljuk az érintett területek visszagyepesítését őshonos fűmagkeverék segítségével, esetleg lucernavetéssel és annak kiöregítésével.

(5) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

A kezelési egység területén az erdőtelepítés nem javasolható.

(6) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslat

Gazdálkodáshoz nem köthető jellegű kezelési, fenntartási javaslatok a kezelési egységre vonatkozóan nem merülnek fel.

(7) Kezelési javaslatok indoklása

A kezelési egységbe tartozó elszántott területek korábban a jelölő élőhely (1530) állományai voltak. Beszántásukkal veszítettek kiterjedésükből, az eredeti állapot helyreállítása szükséges.

A Natura 2000 területen a jelölő élőhely kiterjedésének növelése érhető el a jelenlegi szántóföldi monokultúrák természetközeli gyepkékké történő átalakításával. A kezelési egység területének ter-

mészetessége a fejlesztési javaslatok figyelembe vétele esetén egyértelműen javulni fog (szántóból gyepké alakul).

3.2.1.1. Vízgazdálkodást érintő kezelési előírások

A Fehértói-víztározó esetében problémát jelent a feltöltési és leürítési gyakorlat (**KE-1** kezelési egység területét érinti). A szikes élőhelyek védelme érdekében javasoljuk, hogy a feltöltés-leürítés időszakát és mennyiségét egyeztessék a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatósággal. A vízkészlet biztosítása megőrzése kívánatos, de kerülni kell a hirtelen és indokolatlan elöntéseket (feltöltéseket), vagy különösképpen a leeresztéseket.

Javasoljuk, hogy a jelenleg csatornázott, drénezett szikes tavak vízelvezetését (pl.: Hosszúpályi 0224 b, 0402/2 b, 0405/3 b, 0407/21 hrsz-ek) szüntessék meg (pl. csatornák betemetése és/vagy a lefolyást gátló műtárgyak építése/felújítása révén) annak érdekében, hogy az egyéb hasonló jellegű szikes tómedrekhez (pl.: Fehér-tó, Hosszúpályi 0224/a) hasonlóan a természetes vízdinamikai viszonyok (kora tavaszi vízállás és nyári kiszáradás) a jelenleginél kifejezettebben érvényesülhessenek (**KE-2** kezelési egység területét érinti).

Az érintett unikális szikes tavak (ugyancsak a **KE-2** kezelési egység területén: Kerek-fenek (Fehér-tó), Petrovics-lapos, Sós-tó) mesterséges vízpótlása csak és kizárólag a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatósággal egyeztetett módon kivitelezhető.

3.2.1.2. Kezelési javaslatok indoklása

Az unikális élőhelyek hosszú távú fennmaradása érdekében a csatornák drénező hatásának megszüntetése elengedhetetlen. A szikes tavak mesterséges vízpótlását a szikes jelleg megváltozása „kiédesedése”, az unikális fizikai és kémiai paraméterek átalakulása, valamint a specifikus élőlényegyüttes életfeltételeinek kedvezőtlen irányba történő alakulása miatt kerülni kell.

3.2.2. Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztés

Az élőhely-rekonstrukciós, fejlesztési lehetőségek előírás szerűen a kezelési egységekben (KE), a 3.2.1. fejezetben belül bedolgozva is megjelennek az önkéntesen vállalható kezelési előírások között.

Általánosságban javasoljuk a jelenleg beszántott, de rétként vagy legelőként funkcionáló területek visszagyepesítését, illetve annak vizsgálatát, hogy a művelési ág szerint szántó területeken a művelésiág-váltás, , valamint a gazdálkodási tevékenységeknek (nádgazdálkodás, legeltetés, kaszálás) az egyes kezelési egységekben kifejtett módon történő kivitelezése lehetséges-e..

A **KE-1** egység mintegy 35%-a közvetlenül szántóval érintkezik, ami a szervesanyag-bemosódás miatt jelentősen károsítja az élőhelyek állapotát. Az élőhelyfejlesztést nagyban elősegítené (pl. trágyázás, növényvédő szerek, gyomirtók beszóródása, gyommagszórás hatásainak kivédése miatt) a szántók és a vizes élőhelyek között egy legalább 10m (optimális esetben 30-40m) széles pufferzóna létesítése (a sáv művelési-ág változtatásával). Az érintkező szántók közel 99%-a azonban a Natura 2000 területen kívül található.

A **KE-2** egység területét alkotó vizes élőhelyek közel 20%-a közvetlenül szántóval érintkezik, ami a szervesanyag-bemosódás miatt jelentősen károsítja az élőhelyek állapotát. Az élőhelyfejlesztést nagyban elősegítené (pl. trágyázás, növényvédő szerek, gyomirtók beszóródása, gyommagszórás hatásainak kivédése miatt) a szántók és az érintett vizes élőhelyek között egy legalább 20 m (optimális esetben 40-50m) széles pufferzóna létesítése (a sáv művelési-ág változtatásával). Az érintkező szántók közel 75%-a azonban a Natura 2000 területen kívül található.

A **KE-3** egység területén kisebb idegenhonos fajokból álló facsoportok találhatóak, amelyek jelenléte nem kívánatos. Javasoljuk a Hosszúpályi 0223/a, b; 0396/1; 0402/2/b; 0405/5 b; 0420/5/b, f;

0421hrsz-ek területén található idegenhonos fafajok (pl.: nemes nyár, fehér akác) fafajok alkotta facsoportok letermelését.

A **KE-5** egység területén javasoljuk egyrészt az elszántott rét vagy legelő művelési ágú területeken az eredeti művelési ág helyreállítását. Így a valós területhasználat újra rét-legelő lehet. Javasoljuk másrészt a művelésiág-váltás kezdeményezését azon területeken (Hosszúpályi 0402/2 c, 0407/12 hrsz), melyek művelési ága jelenleg is szántó rét/legelő művelési ágba, majd ezt követően javasoljuk az érintett területek visszagyepesítését őshonos fűmagkeverék segítségével, esetleg lucernave-téssel és annak kiöregítésével.

3.2.3. Fajvédelmi intézkedések

Az egyes fajokkal kapcsolatosan a fajvédelmi intézkedések élőhelykezelési jellegűek, így legnagyobb részük beépült a kezelési egységekre megfogalmazott javaslatok közé.

Fontos azonban megjegyezni, hogy a területen átmenő műút komoly problémákat vet fel.

Rendszeresen elgázolnak mocsári teknősöket és különböző békafajokat, esetlegesen néhány madár is a járművek áldozatává válik.

Fentiek miatt szükséges lenne az út ezen szakaszán megfelelő átereszeket kialakítani biztosítva ezzel a tervezési területen előforduló jelölő hulló és kétéltű fajok biztonságos átjutását.

3.2.4. Kutatás, monitorozás

Élőhelyek: A tervezés alapját jelentő élőhelyterképezés 2012 és 2013 folyamán készült el. A jövőbeni kutatások célja a területen előforduló, illetve potenciálisan megjelenő közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok állományváltozásának követése.

A közösségi jelentőségű élőhelyek kiterjedésének monitorozására javasoljuk az NBmR protokoll szerinti élőhelyterképezés elvégzését 5 évente. Javasolt a jelölő élőhelyek (1530) állományainak állapotát is 1-1 mintavételi helyen monitorozni, erre alkalmas módszer a közösségi jelentőségű gyepekre és vizes élőhelyekre vonatkozó módszertan. A kiscsészű aszat (*Cirsium brachycephalum*) esetében javasoljuk az állományváltozás folyamatos nyomon követését, NbmR protokoll alapján.

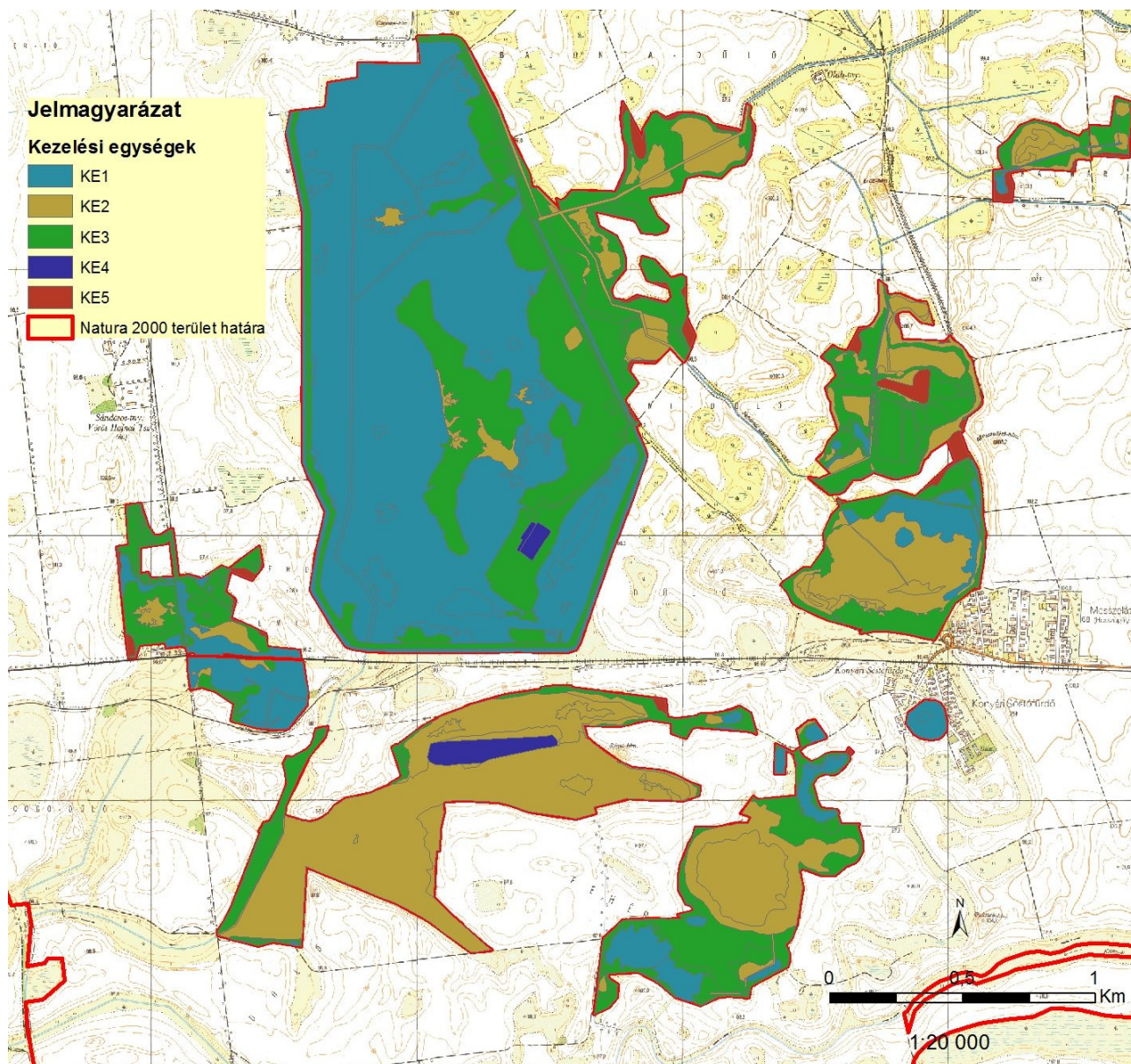
A jelölő halfajok esetében javasolt az állományok NbmR protokoll alapján történő monitorozása

A területen stabil állománya található a vöröshasú unkáknak (*Bombina bombina*), kutatása nem indokolt, de monitorozása javasolt, NBmR protokoll alapján, 5 évente.

A területen szórványosan előfordul a mocsári teknős (*Emys orbicularis*), kutatása nem indokolt, de monitorozása javasolt, évenkénti Distance módszerű állománybecslési protokoll vagy 5 évente, NBmR protokoll hiányában Distance módszerű állománybecslési protokoll alapján.

3.2.5. Mellékletek

A gazdálkodáshoz és egyéb területhasználathoz köthető kezelési egységek megjelenítése.

3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogi háttér és a tulajdonviszonyok függvényében

3.3.1. Agrártámogatások

3.3.1.1. Jelenlegi működő agrártámogatási rendszer

A jelenleg hatályos Mezőgazdasági Parcella Azonosító Rendszer alapján a Sándorosi tavak Natura 2000 területe az alábbi azonosítóval jelzett fizikai blokkokban található:

MEPAR Blokkazonosító	teljes terület (ha)	támogatható terület (ha)	KAT
LDKMC-P-11	81,65	3,93	-
LEF1D-2-11	118,33	18,16	-
LE97D-3-11	27,31	24,19	-
LMH7D-H-11	13,69	9,28	-
LM97D-9-11	56,48	50,88	-
LE0UD-D-11	67,36	64,42	-
LMCMD-R-11	74,51	69,58	-
L092F-J-11	29,95	4,77	-
LDV1D-E-11	50,88	30,57	-
LDW7D-N-11	42,95	36,95	-
LNYMD-E-11	13,57	13,24	-
LC6NF-E-11	1,83	0,00	-
LFAEC-A-11	64,84	50,95	-
LDCFE-D-11	8,97	8,97	-
LDYFE-1-11	10,66	1,59	-
L25FE-U-11	21,4	18,52	-
LD0NF-8-11	62,74	0,00	-
LAJ8F-A-11	75,8	62,5	-
LCYFF-1-11	60,61	42,78	-

A fizikai blokkokban gazdálkodó mezőgazdasági termelők számára az alábbi agrártámogatási források érhetőek el:

Egységes területalapú támogatás (SAPS)

A támogatás mértékéről évente a Vidékfejlesztési Miniszter dönt miniszteri rendeletben. A támogatási összeg megközelítőleg 65.000 Ft/ha/gazdálkodási év. A támogatás igénybevételének feltétele, hogy a gazdálkodó maradéktalanul tartsa be az 50/2008.(IV.24.) FVM rendeletben foglaltakat, amely a Helyes Mezőgazdasági és Környezeti állapot feltételrendszerét tartalmazza.

Agrár- környezetgazdálkodási támogatás (AKG)

Egy középhosszú távú (5 gazdálkodási év) támogatási rendszer, melynek feltételeit a Vidékfejlesztési Miniszter által kiadott miniszteri rendelet szabályoz. Jelenlegi, 2009. és 2014. közötti időszakban a 61/2009. (V.14.) FVM rendelet hatályos. Jelen Natura 2000 területen a támogatási rendelet gyeppelhasznosítási irányú horizontális célprogramjai vehetőek igénybe, ugyanis az Újfehértói gyepek különleges természet-megőrzési terület nem esik bele Magas Természeti Értékű Területek zónalehatárolásaiba. Szakembereink álláspontja szerint a terület hosszú távú fenntartásához elegendőek a horizontális célprogramokban elérhető kiegészítő támogatások. Az elérhető támogatás mértéke az extenzív gyeppelgazdálkodás célprogramban legeltetéses hasznosítás esetén 77 Eurónak megfelelő forintösszeg, kaszálásos hasznosítás esetén 40 Eurónak megfelelő forintösszeg. Ökológiai gyeppelgazdálkodás célprogramban legeltetéses hasznosítás esetén 85 Eurónak megfelelő forintösszeg, kaszálásos hasznosítás esetén 48 Eurónak megfelelő forintösszeg érhető el.

Kötelező földhasználati előírások ellenértékéért igényelhető kompenzációs jellegű kifizetések

Tekintettel arra, hogy a 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet alapján földhasználati előírások vannak hatályban a gyepterületekre vonatkozóan, a 128/2007. (X.31.) FVM rendelet alapján a Natura 2000

gyepterületeken történő gazdálkodáshoz területalapú, kompenzációs támogatás vehető igénybe, melynek értéke 38 EUR/ha évente.

Ehhez hasonlóan, a Natura 2000 célkitűzéseket érvényre juttató jogszabályok végrehajtásával érintett, az Országos Erdőállomány Adattárban nyilvántartott erdőrészlet területén felmerülő költségek és jövedelem kiesés ellentételezése céljából a 41/2012 (IV. 27.) VM rendelet alapján a magánkézben lévő, Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz kompenzációs támogatás igényelhető, mely az erdő természetességétől, a faállomány korától és összetételétől függően évente 40-230 EUR/ha lehet.

Önkéntesen vállalt előírások nyomán igényelhető mező- és erdőgazdálkodási támogatások

Az agrár-környezetgazdálkodási célprogramok közül az ország egész területén (a támogatható területeken) igénybe vehető *horizontális* szántóföldi, gyepgazdálkodási és ültetvény célprogramok érhetők el a 61/2009. (V.14.) FVM rendelet jelenleg hatályos rendelkezései alapján.

Az erdőterületekre vonatkozóan az erdő-környezetvédelmi célprogramok kifizetései vehetők igénybe a 124/2009. (IX.24.) FVM rendelet alapján.

Nem termelő mezőgazdasági beruházások

A 33/2008. (III.27.) FVM rendelet alapján támogatás vehető igénybe olyan földhasználati intézkedésekre, amelyek gazdálkodáshoz közvetlenül nem kapcsolódnak, ugyanakkor a vidéki táj értékeinek, állat- és növényvilágának fennmaradását szolgálják, ez által növelik a Natura 2000 területek közjóléti értékét, illetve hozzájárulnak a környezetgazdálkodási célok teljesítéséhez.

3.3.1.2. Javasolt agrártámogatási rendszer

Kifejezetten Natura 2000 területekre jelenleg a Natura 2000 gye- és erdőterületekre vonatkozóan létezik kompenzációs kifizetés. Látható azonban, hogy jelenleg nincsen hatályban szántó és halastó művelési ágú, valamint egyéb természetvédelmi szempontból fontos élőhelyre (láprét, vizes élőhelyek stb.) kidolgozott földhasználati előírás, illetve ez alapján kompenzációs kifizetés. Ebből adódóan ezekre a területekre csupán az egyéb földhasználati korlátozások (nitrát területekre, védett területekre vonatkozó) vannak érvényben, speciális faj és élőhelyvédelmi intézkedések nincsenek.

A jelenlegi támogatási rendszer nem teszi érdekeltté a gazdálkodókat a nem hasznosított mezőgazdasági területek megőrzésében, hanem kifejezetten azok eltüntetésére ösztönöz.

Mivel ezek a területek nem támogatható területrészek, a támogatható terület maximalizálása érdekében a gazdálkodók eltüntetik a szegélyvegetációt, bokorfüzeseket, kaszálják az értéktelen szénát adó, vagy vízállásos területeket is, amelyeken korábban sosem folytattak gyepgazdálkodást. Ez a helyzet véleményünk szerint csak akkor szüntethető meg, ha agrártámogatás lesz igényelhető a nem művelt területekre, azaz nemcsak a kivett művelési ágú területekre, hanem a művelés alatt álló területek egyes részterületeire is. Ezzel összefüggésben kiemelt mértékben lehetne támogatni a szántók gyepké történő átalakítását, melyet akár több évre elnyújtott, ösztönző mértékű támogatással lehetne ösztönözni.

A terület esetében támogatni lehetne az elszántások ellen, hangsúlyozottan szükséges mértékben, a különféle cserjecsoportok telepítését (nagyon indokolt esetben akár vonalas kialakításban is) mintegy területhatár jelző szereppel, értelemszerűen a tájra jellemző fajokkal. A támogatási rendszer kialakításának kedvező esetben akár vadgazdálkodási támogatottsága is lenne.

A vizes területek megőrzése érdekében javasoljuk, hogy e területekre a be nem avatkozás esetén is járjon a támogatás, kiemelt jelentőséggel bírnak ebben az esetben a szikes tavak is.

Hasonló a helyzet a nádasok esetében is, melyek támogatási rendszere véleményünk szerint jelenleg nem megfelelő. A védett területek esetében ugyanis kényszerhasznosítást ír elő, ami kifejezetten zárt nádasok esetében nem jó, csak a gyepekre kisarjadó nádasoknál indokolható.

A Natura 2000 területek közötti koherencia biztosítása érdekében fontos lenne a természeti területek és az ökológiai hálózatba tartozó területek kedvező állapotának megőrzése a Natura 2000 területeken kívül is.

A fenti probléma megoldására megoldás lehet, ha a természetvédelmi szempontból értékes, de gazdaságosan nem művelhető területek is legalább minimális mértékben támogathatóak lennének, ezáltal nem lennének teljesen haszontalanok a tulajdonosok, földhasználók számára.

A támogatási rendszer kialakítása során figyelembe kellene vennie a támogatásra benyújtott terület természetvédelmi értékességét, az ott megtalálható, elkülönülő élőhelyfoltok természetességi értékét és a jó természetességű területeken vagy részterületeken azoknak a fennmaradását segítő gazdálkodást vagy akár a „nem beavatkozást” kellene ösztönözni.

3.3.2. Pályázatok

A tervezési területen jelenleg folyó pályázat neve „*Kisvízterek rehabilitációja a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság működési területén*”, azonosítószáma KEOP-3.1.2/2F/09-11-2012-0009. Az Európai Unió és Magyar Állam által nyújtott támogatás összege: 354 337 312 Ft. Kivitelezés ideje: 2012.09.03-2015.01.30. Kedvezményezett: Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Regionális Fejlesztési Alap társfinanszírozásával valósul meg.

3.3.3. Egyéb

A tervezési területre nincs egyéb javaslat.

3.4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja

3.4.1. Felhasznált kommunikációs eszközök

A fenntartási terv készítése során folyamatos kapcsolattartás történt a helyi érintettekkel.

1. Előzetesen interjúk készültek (személyesen – telefonon keresztül) a területileg illetékes önkormányzattal (Hosszúpályi).
2. A kommunikációs időszakban a fenntartási terv egyeztetési változata elérhető volt a projekt honlapján.
3. A terv egyeztetési fóruma előtt, telefonos és e-mailes kapcsolatfelvétel történt a fent említett címzettekkel kívül a falugazdással, gazdálkodókkal, a területileg illetékes nemzeti park igazgatósággal (Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság) és a zöldhatósággal (Tiszántúli Környezetvédelmi Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség) is. A terv egyeztetési változata e-mailen keresztül jutott el az érintettekhez.
4. Az önkormányzat képviselői személyes és e-mail-es megkeresés után kifüggesztették a terv előzetes változatát.

A fenntartási terv első változatának megvitatása

1. Fórum (2013. december 6. Hosszúpályi, résztvevők száma: 4 fő): A fent részletezett tájékoztatási lépések után következett az egyeztető falufórum. A terület nagysága és az érintett település és lakosságszám alapján egy fórum megtartása volt indokolt.

Az egyeztető fórum jelentősége elsősorban abban rejlik, hogy ennek révén az érintettek egy nyílt tervezési folyamatba kapcsolódhatnak be, megoszthatják egymással és a tervezőkkel a véleményüket a fenntartási tervek kapcsán, és változtatásokat eszközölhetnek. Mindezzel nem csak javulhat a terv szakmai színvonala (hiszen több szempontot fog tükrözni), de növekedhet a terv helyi elfogadottsága is.

A fórumra meghívást kaptak a település vezetői, a jelentősebb helyi gazdálkodók, a vadásztársaság, a falugazdász és a hivatalos szervek: a Tiszántúli Környezetvédelmi Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség és a Tiszántúli Vízügyi Igazgatóság képviselői. A projektben résztvevők oldaláról a tervező, illetve a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság munkatársai vettek részt. A fórumot a Trollius Europaeus Bt. és a Nimfea Természetvédelmi Egyesület vezette le, az elhangzottakról jegyzőkönyv készült, amelyet átadott a tervezőnek, hogy az észrevételeket építse be a terv második változatába.

2. Terepbejárás (2013. december 6. Hosszúpályi, résztvevők száma: 4 fő): a falufórum után a terepbejárás következett, amely során személyesen meg lehetett tekinteni a terv által és a fórum során felvetett konfliktusforrásokat. A terepbejárást a kjKTT természetvédelmi öre vezette, a Trollius Europaeus Bt. és a Nimfea Természetvédelmi Egyesület az elhangzottakról jegyzőkönyvet készített, amelyet átadott a tervezőnek, hogy az észrevételeket építse be a terv második változatába.

3. Az érintettek lehetőséget kaptak a terv írásban történő véleményezésére is (ezzel a lehetőséggel az önkormányzat élt). Az észrevételeket megkapta a tervező, hogy építse be a terv második változatába.

4. Az egyeztetés folyamán a véleményezhető terv dokumentáció megtekinthető volt a projekt honlapján, amely elérhető a <http://natura2000.nimfea.hu/20012.htm> hivatkozáson. Ugyanitt véleményezési lehetőség is volt, a beérkezett észrevételeket megkapta a tervező, hogy építse be a terv második változatába.

A fenntartási terv elfogadását követően javasolt kommunikációs intézkedések:

1. A fenntartási terv elérhetőségének biztosítása a nagyközönség számára.
2. Hasznos lenne további tájékoztató táblák kihelyezése a site különböző pontjain, amelyből a gazdálkodók és a területen megfordulók megismerhetik a kjKTT kijelölésének céljait, a fontosabb jelölőfajokat és élőhelyeket, valamint a kötelező előírásokat és támogatási lehetőségeket.

3.4.2. A kommunikáció címzettjei

1. a Sándorosi-tavak Natura 2000 területtel érintett település (Hosszúpályi) képviselői,
2. jelentősebb helyi gazdálkodók,
3. a kjKTT területén működő vadásztársaság (Hosszúpályi Liget Vadásztársaság) képviselői,
4. falugazdászok,
5. társadalmi szervezetek (a Sándorosi tavak esetében nem volt ilyen érintett),
6. Tiszántúli Vízügyi Igazgatóság,
7. Tiszántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség,
8. Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság,
9. Hajdú-Bihar Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága

3.4.3. Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel

A kezelő és hatósági szervezetek és magánszemélyek közül nem jelent meg mindenki az egyeztető fórumon, vagy nem nyilvánított véleményt. Viszont az alábbi táblázatban összegyűjtött, beérkezett vélemények a terv végső változatába beépítésre kerültek.

Kommunikációs címzett	Alkalmazott eszköz	Visszajelzett-e?	Hogyan?	Beépült-e a tervbe?	Hogyan?
Esztár települési képviselői	önkormányzati kifüggesztés, honlap megjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen, de nem formált véleményt a fenntartási tervről	telefon	-	-
Helyi gazdálkodók	önkormányzati kifüggesztés, honlap megjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	nem	-	-	-
Vadásztársaság (Hosszúpályi Liget Vadásztársaság)	önkormányzati kifüggesztés, honlap megjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen, de nem formált véleményt a fenntartási tervről	telefon	-	-
Falugazdász	önkormányzati kifüggesztés, honlap megjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen, de nem formált véleményt a fenntartási tervről	telefon	-	-
Tiszántúli Vízügyi Igazgatóság	önkormányzati kifüggesztés, honlap megjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen, de nem formált véleményt a fenntartási tervről	személyes	-	-
Tiszántúli Környezetvédelmi Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség	önkormányzati kifüggesztés, honlap megjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen, de nem formált véleményt a fenntartási tervről	telefon	-	-
Hajdú-Bihar Megyei Kormányhivatal	önkormányzati kifüggesztés, hon-	nem	-	-	-

Erdészeti Igazgatósága	lap megjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyezte- tésről				
Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság	önkormányzati kifüggesztés, hon- lap megjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyezte- tésről	igen	fórumon és te- repbejárás megjelentek (jegyzőkönyv)	igen	kezelési ja- vaslat

ÚJ MAGYARORSZÁG
VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAM
2007–2013

Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap:
a vidéki területekbe beruházó Európa

II. A Natura 2000 fenntartási terv készítését megalapozó dokumentáció

1. A tervezési terület alapállapot jellemzése

1.1. Környezeti adottságok

A terület a Berettyó-Kálló köze kistájon helyezkedik el.

1.1.1. Éghajlati adottságok

Éghajlatát tekintve mérsékelt meleg, száraz éghajlatú a kistáj. Az évi napfénytartam 2000 óra körül alakul; a nyári napsütéses órák száma kevéssel 800 óra fölötti, a téli napfénytartam 175-180 óra között várható. Az évi középhőmérséklet 10-10,2 °C fok, a vegetációs időszak átlaghőmérséklete pedig 17- 17,3 °C fok. A napi középhőmérséklet ápr.3-5 után emelkedik 10 °C fok fölé, majd 195 nap múlva, okt. 20 után csökken ismét 10 °C fok alá. Az utolsó tavaszi fagy ápr.10-12 között az első őszi fagy okt. 20-22-én várható, így a fagymentes időszak kb. 190-193 nap. Az évi abszolút hőmérsékleti maximumok átlaga 34,1- 34,5 °C fok, míg a téli abszolút minimumok átlaga -17 °C fok körül van. A csapadék évi összege 540 és 570 mm között alakul; ebből 320-330 mm hullik a vegetációs időszakban. Az ariditási index 1,25-1,30 között alakul. Az uralkodó szélirány az ÉK-i mellett a D-i: az átlagos szélesség 2,5-3 m/s.

1.1.2. Vízzajzi adottságok

A Közép-Tisza K-i vízgyűjtőjén a kistájat a Kálló-főcsatorna és Konyári-forrása, valamint a Berettyó mintegy 50 km-es szakasza fogja közre. Gyér lefolyású, száraz, vízhiányos terület. A belvízlevezető csatornák hálózata a Berettyó és a Kálló között sűrű. A talajvíz mélysége általában 2-4 m között mozog. A rétegvíz mennyisége csekély. A nagyszámú artézi kút átlagos mélysége meghaladja a 200 m-t, de a vízhozamok mérsékelték.

1.1.3. Talajtani adottságok

A táj valamennyi talaja vízhatás alatt képződött. A nem közvetlen vízhatás alatt álló réti csernozjom talajok a terület 16%-án található. Lössös üledéken képződtek, akárcsak a mélyben sós változataik, 90%-ban szántóként hasznosítják. A közvetlen vízhatás alatt képződött talajok közül a szikesek kiterjedtek, az összterület 36%-át borítják, míg a réti szolonyecek 24%-ot borítanak. A kevésbé szikes, mélyebb átlagos talajvízszintű sztyepesedő réti szolonyecek a terület 10%-ra terjednek ki. A felső talajrétegben nem szikes szolonyeces réti talajok fordulnak elő (2%). A nem szikes réti talajok a terület 24%-át borítják. A kistáj déli részén a lecsapolt és telkesített síkláp talajok 7%-ban jelentkeznek a területen.

1.2. Természeti adottságok

A területen 2012-ben és 2013-ban élőhelyterképezésre került sor, az Általános Élőhelyosztályozási Rendszer (Á-NÉR) (MOLNÁR, BAGI et VARGA in BÖLÖNI et al. 2011) kritériumrendszerét követve (Lásd. térképmelléklet). Az élőhelyterképezés során pontos adatokhoz jutottunk az adott élőhelyfoltok méretéről, kiterjedéséről, természetességéről, mely tervezési alapot is biztosított a kezelési egységek (KE) meghatározásához, az azokon javasolt természetvédelmi kezelési javaslatok megfogalmazásához.

Élőhely neve	Á-NÉR kód	Kiterjedés fő kategóriaként (ha)	Arány (%)	Natura 2000 élőhely
Álló- és lassan áramló vizek hínárnövényzete	Ac	1,16	0,24	-

Nem tőzegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások	B1a	229,44	48,37	-
Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet	B2	0,08	0,02	-
Nem zsombékoló magassásrétek	B5	1,78	0,38	-
Zsiókás, kötő kákás és nádas szikes vizű mocsarak	B6	54,32	11,45	1530
Fragmentális mocsári és/ vagy hínárnövényzet mozaikok álló-és folyóvizek partján	BA	9,57	2,02	Részben 1530
Ürmöspuszták	F1a	19,69	4,15	1530
Szikes rétek	F2	43,23	9,11	1530
Üde mézpázsitos szikfokok	F4	28,20	5,94	1530
Padkás szikesek, szikes tavak iszap- és vaksziknövényzete	F5	18,74	3,95	1530
Löszgyepek, kötött talajú sztyeprétek	H5a	Csak hibridként fordul elő	Csak hibridként fordul elő	6250, kiterjedése mintegy 12,8 ha
Jellegtelen fátlan vizes élőhelyek	OA	0,31	0,07	-
Jellegtelen üde gyep	OB	3,58	0,76	-
Jellegtelen száraz-félszáraz gyep	OC	47,38	10	-
Taposott gyomnövényzet és ruderalis iszapnövényzet	OG	1,10	0,23	-
Üde és nedves cserjések	P2a-b	1,93	0,41	-
Őshonos fajú facsoportok, fasorok, erdő-sávok	RA	0,23	0,05	-
Őshonos fafajú keményfás jellegtelen erdők	RC	4,19	0,88	-
Ültetett akácosok	S1	0,26	0,05	-
Nem őshonos fajú facsoportok, erdő-sávok és fasorok	S7	0,64	0,14	-
Egyéves és évelő szántóföldi kultúrák	T	6,81	1,44	-
Állóvizek	U9	1,53	0,32	-
Tanyák, családi gazdaságok	U10	0,11	0,02	-
Összesen:		474,34	100	

Konyár és Esztár települések között fekvő Natura 2000 terület a Fehértói-tározóból, a Kis-Fehértóból és az ún. Kerek-fenékből (ex lege szikes tó) áll. A területen szikes tavak, szikes és „kiédesedett”, nem tőzegképző nádas mocsarak, szikes rétek, valamint másodlagos löszgyep-fragmentumok, mézpázsitos szikfokokkal és vakszikfoltokkal mozaikoló szikes gyep

1.2.1. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű élőhelyek

A Natura 2000 adatlapon korábban nem szerepelt a 6250 kódú „síksági pannon löszgyepek” élőhely. Ennek adatlapra történő felvételét javasoljuk. Kiterjedését lásd a 3. mellékletben.

Élőhelytípus kódja	Élőhelytípus megnevezése	Reprezentativitás (A-D)
1530*	Pannon szikes sztyeppék és mocsarak	A
6250 (újjonnan előkerült)	Síksági pannon löszgyepek	Javasolt: D

Pannon szikes sztyeppék és mocsarak

Élőhely kódja:

1530*

Élőhely előfordulásai a területen:

Az élőhely kiterjedését lásd a 3. mellékletben. Az élőhelyek közül a tiszta élőhelyi kategóriába főként a szikes mocsarak tartoznak. A szikes gyepek túlnyomó többsége hibrid kategóriába sorolható (hibridek összesen 65%), melyek egymással, illetőleg degradált löszgyepfoltokkal és zavart száraz gyepekkel mozaikolnak.

Élőhely kiterjedése a területen:

185,8 ha. Itt eltérés tapasztalható a Natura 2000 adatlapon szereplő értéktől, mivel ott 270 ha szerepel. Az eltérés oka, hogy a mostani felmérés alapján pontosabb adatokat tudunk biztosítani.

Élőhely jellemzése:

Az élőhelyet főként szikes mocsarak (33%) és szikes rétek (26,4%), másodsorban mézpázsitos szikfokok (17%), ürmös szikes gyepek (12%) és vakszikfoltok alkotják (11,6%). A legértékesebb szikes mocsarak és szikes gyepek a Kerek-fenék, a Petrovics-lapos, valamint a régi sándorosi vasútállomástól északra levő területeken, a Kalmár-tótól Ny-ra és a tározó területén található, másodsorban pedig a Hercz-tanya (Messzelátó-sóstó) környékén. Az ürmös szikesek csupán fragmentumokban vannak jelen más szikes gyepekkel és zavart száraz gyepekkel mozaikolva. A szikes rétek zsiókásokkal, mézpázsitos szikfokokkal, degradált löszgyepekkel és zavart száraz gyepekkel alkotnak kisebb-nagyobb foltokat. A kiterjedt mézpázsitosok főként szikes rét, valamint vakszikes foltokkal és zsiókásokkal/sziki nádasokkal, a vakszikesek más szikes gyepekkel és zavart száraz gyepekkel érintkeznek.

Élőhely természetességi
degradáltsági értékelése:

– A szikes mocsár élőhelyek főként 5-ös természetességűek. A fragmentumokban jelen levő ürmös szikes gyepek nagyobb részt 4-es, kisebb részt 3-as természetességűek, a szikes rétek elsősorban 3-as, másodsorban 4-es természetességűek. A vakszikes és mézpázsitos szikfokok túlnyomó többségükben 5-ös, kisebb részt 4-es természetességűek, akár csak a vakszikesek, de kis fragmentumokban 3-as természetességű állományok is vannak.

Élőhely veszélyeztetettsége:

Az élőhely hosszú távú megőrzésének esélyei: Az élőhely, illetőleg a jelenlegi természetességi állapot (kategória) hosszú távú fenntartása a szikes gyepek esetében megőriz-

hető. A szikes mocsarak esetében a veszélyeztetettség nagyobb mértékű. Az élőhely érzékenysége: Az élőhelytípus állományai mind a szikes gyepek, mind pedig a szikes mocsár esetében jó regenerációs képességgel rendelkeznek. A szikes gyepek a legeltetést, taposást jól tűrik. A klímaváltozás révén jelentkező hatások: az élőhelyre vonatkozó ilyen irányú kutatások hiánya miatt nem meghatározhatók.

Veszélyeztető tényezők:

- gyepterület átalakítása szántóvá
- intenzív szarvasmarha-legeltetés
- Csatornázás és vízelvezetés
- biocid termékek, hormonok, kemikáliák használata
- trágyázás
- szerves anyag felhalmozódása
- eutrofizáció (természetes)
- pH változás

A szikes mocsarak 8,7%-a, közöttük a legértékesebb Kerek-fenek területének 18%-a közvetlenül szántóval érintkezik, ezért tápanyagterhelésnek vannak kitéve, mely hosszú távon a szikes jelleg megváltozását, az élőhelyi átalakulás veszélyét veti fel.

1.2.2. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű növényfajok

Irányelv melléklete	Faj név	Population (A-D)
II., IV.	kisfészű aszat (<i>Cirsium brachycephalum</i>)	C

kisfészű aszat (Cirsium brachycephalum)

Irányelv melléklete:

II., IV.

Faj előfordulásai a területen:

Legnagyobb egyedszámban a tározó északi részén, valamint a Petrovics-laposban került elő. Előfordulása szórványos (20 foltban), szikes réteken, mocsarakban, valamint egy magassásos élőhelyen.

Állomány nagyság (jelöléskor):

100000

Állomány nagyság (tervkészítéskor):

6465 tő

Állomány változásának tendenciái és okai:

A *Cirsium brachycephalum* hazánk egyik leginkább fluktuáló egyedszámú hajtásos növényfaja. A tendencia emiatt nehezen becsülhető.

Faj veszélyeztetettsége:

A faj veszélyeztetettsége alacsony a területen. A tervezési terület hidrológiai sajátosságai (nádas, mocsárrét, szikes rét jelenléte) biztosítja a faj hosszú távú fennmaradását, még extrém száraz években (pl.: 2012. év) is.

Veszélyeztető tényezők:

Potenciális veszélyforrást jelenleg nem észleltünk a területen.

1.2.3. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű állatfajok

A Natura adatlapon eredetileg nem szerepelt a vágócsík (*Cobitis taenia*). Mivel vizsgálataink során előkerült, javasoljuk az adatlapra történő felvételét.

Irányelv melléklete	Faj név	Population (A-D)
II.	réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>)	C
II.	szivárványos ökle (<i>Rhodeus sericeus amarus</i>)	C
II. (újjonnan előkerült)	vágócsík (<i>Cobitis taenia</i>)	Javasolt érték: D
II., IV.	vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>)	C
II., IV.	mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>)	C

réti csík (Misgurnus fossilis)

Irányelv melléklete:

II.

Faj előfordulásai a területen:

A réti csík előfordulását a Sándorosi-tavak HUHN20012 kiemelt jelentőségű Natura 2000 természetmegőrzési területen 17 mennyiségi mintavételi szelvényben vizsgáltuk. 2013-ban ezek egyikében sem került elő a faj, 2012-ben is csak egy szelvényből ismert a réti csík előfordulása. Faunisztikai vizsgálatok során azonban a fajt több helyen is regisztráltuk a területen – 2011-ben kettő, 2012-ben pedig négy szelvényben.

Állomány nagyság (jelölés):

P

Állomány nagyság (tervkészítéskor):

Becsült egyedszám: 10.000-50.000 példány
A halfauna felmérést a Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer mintavételi protokolljának a halfauna vizsgálatára vonatkozó aján-

lásai alapján végeztük.

A recens vizsgálat során nem mutattuk ki a faj jelenlétét a területen. Korábbi mennyiségi vizsgálatokból ismert azonban a faj előfordulása a Fehér-tói-ér hosszúpályi szakaszáról (2012), ahol N=26 példányt azonosítottunk. A faj egységnyi mintavételi szakaszra becsült minimum egyedszáma így CPUE=36,1 ind./100m. Az elmúlt két évben a területen összesen 33 mintavétel történt, az ezekre vonatkoztatott átlagos egyedsűrűség CPUE=1,1±6,3 ind./100m, ahol a faj bizonytalan előfordulását a magas szórás érték is tükrözi. A 2011 és 2013 között végzett faunisztikai felmérések eredményeként 6 vízterben összesen 35 példányt azonosítottunk.

Az állománybecslésnél az elektromos halászgép hatósugarát 2 méterben határoztuk meg, így a réti csík állomány átlagos egyedszáma a mennyiségi adatok alapján N=55±315 ind./ha.

A Natura 2000 területre vonatkozó állománybecslést nehezíti, hogy nagy számban található időszakos vízterek, így évenként, illetve évszakonként is változó a vízzel borított területek kiterjedése. A 2013-as vegetáció térkép készítése során a vizes élőhelyek becsült kiterjedése ~297,5 ha volt. A felmérés során tapasztalt élőhelyi feltételek, illetve adottságok alapján azonban ennek legfeljebb a fele alkalmas, mint hal élőhely. A réti csík egyedszám becslését tovább nehezíti, hogy a faj jelenlétének a kimutatása az élőhelyek akadályozott mintázhatósága miatt bizonytalan..

Állomány változásának tendenciái és okai:

A 2012-ben kimutatott viszonylag nagy egyedszám a réticsík állományának a kondenzációjával magyarázható, mivel az egyedek a vízterek kiszáradása előtt a terület legmélyebb részére húzódtak.

Faj veszélyeztetettsége:

A terület víztereinek jelentős része asztatikus vízjárású. Az elmúlt években a vízterek nagy része többször is kiszáradt, így a réti csíknak vélhetően nincs stabil állománya.

A réti csík a mocsári növényzettel dúsan benőtt állóvizeket, vagy lassú folyású kisvízfolyásokat preferálja. A területen ilyen élőhelyi feltételeket nyújtó víztér több is található, állandó vízborítással azonban csak néhány jellemezhető.

A faj jó regenerációs képességgel bír, ezért – amennyiben ez szomszédos populációkból lehetséges – az élőhelyét jelentő mocsarak, lápok, csatornák kiszáradását követően viszonylag rövid időn belül képes önfenntartó állomány kialakítására.

A terület kiterjedéséhez és a vizsgált vízterek számához viszonyítva azonban a faj elterjedése rendkívül szűk, ezért a réti csík veszélyeztettségét a területen magasnak ítéjük.

Veszélyeztető tényezők:

A faj állományát befolyásoló veszélyeztető tényezők a következők:

- Diffúz felszíni vízszennyezés mezőgazdasági, vagy erdészeti tevékenység miatt
- Mezőgazdasági és erdészeti tevékenységből származó diffúz

talajvízszennyezés: a vizsgált vízterek többségét szántók veszik körül. Ez egyrészt diffúz szennyezőforrást jelent, másrészt a beszántott területek sok esetben a vízpartig nyúlnak, károsítva a part menti természetes vegetációt.

- Idegenhonos inváziós fajok jelenléte
- Csatornázás és vízelvezetés
- Állóvizek vízháztartásának megváltoztatása
- Élőhelyi-összeköttetések (konnektivitás) csökkenése emberi hatásra: a műtárgyak gátolják a faj hosszirányú vándorlását, elszigetelve ezzel egymástól az al- és felvízi állományokat, továbbá gátolják az új területek kolonizációját.
- Diszperzió akadályozása: az állóvizek egymástól izoláltak, foltszerűek.
- Genetikai keveredés akadályozása: az állóvizek egymástól izoláltak, foltszerűek.
- Aszály és csapadékmennyiség csökkenés: a nyári, csapadékban szegény időszakban a sekély (<1m) vizek kiszáradhatnak.

szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*)

Irányelv melléklete:

II.

Faj előfordulásai a területen:

A szivárványos ökle előfordulását a területen az elmúlt két évben 17 mennyiségi mintavételi szelvényben vizsgáltuk, a mintavételek során azonban nem tudtuk kimutatni a faj jelenlétét.
A faj legutolsó ismert előfordulási adata a területről a Fehér-tóimocsárból (Hosszúpályi) származik, 2011 májusából.

Állomány nagyság (jelenléskor):

P

Állomány nagyság (tervkészítéskor):

Nem sikerült kimutatni.

Sem a 2012-ben, sem pedig a 2013-ban végzett mennyiségi mintavételek során nem tudtuk kimutatni a szivárványos ökle jelenlétét, ezért a faj vélhetően nem, vagy csak nagyon kis egyedszámban fordul elő a területen.

A faj legutolsó ismert előfordulási adata 2011-ből származik, ekkor 3 példány került elő a hosszúpályi Fehér-tóimocsár halfaunájának a vizsgálata során.

Az adatlapon javasoljuk feltüntetni: **Not Present** (nincs jelen)

Állomány változásának tendenciái és okai:

Mivel a friss vizsgálatok során a faj nem került elő, ezért feltételezhetjük annak eltűnését a területről. Az eltűnés oka, hogy az utóbbi években a terület vizeinek a többsége legalább egyszer teljesen kiszáradt, ezért a szivárványos ökle vélhető kipusztulásán túl a faj ívá-

sához szükséges kagylók állománya is drasztikusan csökkent. A faj ismételt megjelenéséhez a stabil vízháztartás biztosítása mellett a kagylófauna regenerálódása is elengedhetetlen.

Faj veszélyeztetettsége:

Az utóbbi két év felméréseinek az eredményei alapján a szivárványos ökle nem fordul elő a területen. Veszélyeztetettsége nem értelmezhető.

Veszélyeztető tényezők:

Nem sikerült kimutatni, nem értelmezhető

vöröshasú unka (*Bombina bombina*)

Irányelv melléklete:

II., IV.

Faj előfordulásai a területen:

A területen található vizes élőhelyek legtöbbszörében megtalálható.

Állománymagyság (jelölés):

P

Állománymagyság (tervkészítéskor):

A megalapozó vizsgálat során az állománymagyság becslése DISTANCE módszerrel, vonal transzektek menti távolságméréssel történt (Buckland és mtsai, 2004). Az állománymagyságot a tervezési területen található potenciális vöröshasú unka szaporodó- és élőhelyek területére számítottuk ki (169.85 ha), amely 9.709 ± 3.560 egyed/ha, az egész területre számítva 1649.0 ± 604.63 egyed. Az észlelési valószínűség nem volt minden mintavételi egység esetében maximális, ezért a becslést a potenciális egyedszám minimumának kell tekinteni. A becslés alapján a területen az állománymagyság **2000-2500 egyed**.

Állomány változásának tendenciái és okai:

Az eltérés oka, hogy a mostani felmérés alapján pontosabb adatokat tudunk biztosítani.

Faj veszélyeztetettsége:

Mérsékelten veszélyeztetett.

Veszélyeztető tényezők:

A területen a homogén nádasok jelenléte nagyban csökkenti a faj számára alkalmas élőhelyek kiterjedését.

mocsári teknős (*Emys orbicularis*)

Irányelv melléklete:

II., IV.

Faj előfordulásai a területen:	Szórványos előfordulását tapasztaltuk, főként a Sándorosi-tóban figyeltük meg egyedeit.
Állomány nagyság (jelölés):	P
Állomány nagyság (tervkészítés-kor):	A megalapozó vizsgálat során az állomány nagyság becslése DISTANCE módszerrel, vonal transzektek menti távolságméréssel történt (Buckland és mtsai, 2004). Az állomány nagyságot a tervezési területen található potenciális mocsári teknős szaporodó- és élőhelyek területére számítottuk ki (169.85ha), amely 1.980 ± 1.538 egyed/ha, az egész területre számítva 336.0 ± 260.98 egyed. Az észlelési valószínűség nem volt minden mintavételi egység esetében maximális, ezért a becslést a potenciális egyedszám minimumának kell tekinteni. A becslés alapján a területen az állomány nagyság 350-600 egyed .
Állomány változásának tendenciái és okai:	Az eltérés oka, hogy a mostani felmérés alapján pontosabb adatokat tudunk biztosítani.
Faj veszélyeztetettsége:	Nem veszélyeztetett.
Veszélyeztető tényezők:	Nem láthatók jelentős veszélyeztető tényezők.

1.2.4. A tervezési területen előforduló egyéb jelentős fajok

Magyar név	Tudományos név	Védettség (V, FV)	Jelentőség (1-2 mondatban leírni miért fontos a területen)
Nagy kócsag	<i>Egretta alba</i>	FV	Regionálisan jelentős állomány
Vörös gém	<i>Ardea purpurea</i>	FV	Regionálisan jelentős állomány
Kis kócsag	<i>Egretta garzetta</i>	FV	Regionálisan jelentős állomány
Bakcsó	<i>Nycticorax nycticorax</i>	FV	Regionálisan jelentős állomány

1.3. Területhasználat

1.3.1. Művelési ág szerinti megoszlás

A területhasználatot a CORINE felszínborítási adatbázis (1. táblázat) és a helyrajzi számok (2. táblázat) alapján egyaránt jellemeztük.

Területhasználati formák	Területi érintettség (%)
Szikes gyepek és szikes mocsarak	70.00
Száraz gyepek, sztyeppék	5.00
Mocsár és láprétek, mezofil gyepek	5.00
Extenzív művelésű szántóföldek (pl.: váltógazdálkodás rendszeres ugaroltatással), felhagyott szántók, ugarok	20.00
	100%

1. táblázat főbb művelési ágak eloszlása a CORINE alapján

Művelési ág	Kiterjedés (ha)	Arány (%)
Művelésből kivett	84,85	17,9
Szántó	29,85	6,3
Erdő	2,76	0,58
Legelő	246,77	52
Rét	80,15	16,9
Nádas	29,93	6,3
Összesen	474,3	100

2. táblázat főbb művelési ágak eloszlása a helyrajzi számok alapján

1.3.2. Tulajdoni viszonyok

Tulajdonos	Megoszlási arány (%)
Magántulajdon	21,75
Önkormányzati tulajdon	0,02
Kiemelt állami vállalatok és intézmények	72,25
Mezőgazdasági termelősövetkezet	2,47
Alapítványok	3,05
Központi költségvetésű szervek	0,46
	100

3. táblázat Tulajdoni viszonyok megoszlása szektoronként

A területek döntő hányada állami tulajdonban, valamint kisebb részben magántulajdonban van. A tervezési területből 282,45 ha a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság vagyonkezelésében van.

1.3.3. Területhasználat és kezelés

1.3.3.1. Mezőgazdaság

Az érintett terület a Bihari-sík északi szélén fekszik, ezért mezőgazdasági tekintetben lényegesen jobb adottságokkal rendelkezik, mint a szomszédos Nyírség. A talaj adottságait tekintve a szántóföldi művelésre alkalmas részeken igen jó terméseredményeket lehet elérni, jellemzőek a 16-24 aranykorona értékű, nagytáblás szerkezetű szántók.

A térség a múltban sok vízfolyással és vízállással tarkított volt, a lecsapolások után az így nyert területeknek csak kis részét lehetett szántóföldi művelés alá vonni. Túlnyomó részben mozaikos szerkezetű gyepek, rétek jöttek létre néhány nagyobb kiterjedésű szikes legelővel a mélyebb fekvésű részeken időszakos vízborítással, ami az extenzív állattartás számára igen jó feltételeket teremtett. Jellemző volt a szántóföldi növénytermesztés és legelőgazdálkodás.

A szövetkezetek megalakítása után a szántóföldi táblák méretét tovább növelték, olykor gyenge termőképességű területrészeket is művelésbe vontak. Az átgondolatlan víz és tereprendezési tevékenységeknek köszönhetően a területek jelentős átalakuláson mentek át, melynek eredményeképpen a gyepek és vizes területek tovább zsugorodtak. Ezzel ellentétes folyamat volt, mikor a fehértói-víztározó kialakításával a szikes legelőt vizes területté alakították (belvíztározó). A terület átalakulását követően (elnádasodás) szerepet kapott a nádgazdálkodás is. A nádgazdálkodás szerepe egyes időszakokban túlsúlyra jutott és minden arra alkalmas területet learattak. Ez a tevékenység a természetvédelem szerepének megerősödésével visszaszorult és jelenleg csak csekély területen folyik.

A rendszerváltás után a területek jelentős része a szövetkezetek művelésében maradt, míg a szomszédos területeken ugyanakkor kis parcellás mezőgazdaságok jöttek létre.

A szántók határvonalai nem tisztáztak, illetve a tulajdonosok igyekeznek minden talpalatnyi földet művelés alá vonni, így gyakoriak voltak a gyepfeltörések. A sérült, feltört gyepársulások helyén degradált gyomtársulások alakulnak ki, az állatállomány csökkenése miatt a gyepek, legelők gyomosodása is megindult. Később a helyzet rendeződött, a kis-parcellás gazdaságok egyre inkább tömbösödtek. Újra jellemzővé váltak a nagyobb birtoktestek. A Natura 2000 területek mellett, a környező szántókon a mezőgazdasági művelés súlypontja a kukoricatermesztés lett. Kisebb területeken gabona és egyre inkább terjed a napraforgó termesztése. Takarmánynövények szinte kizárólag a lucerna, de jellemzően kis területeken. Miután a védett természeti területek a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság kezelésébe kerültek, a beékelődő mozaikos szántókon gyeptelepítések történtek. E területeket jelenleg legeltetéssel, kisebb mértékben kaszálással hasznosítják. A gyepeken, visszagyepesített szántókon a legeltetés a HNPI kezelésében lévő szürkemarha gulyával és 2 kisebb juhnyájjal folyik. A gulya létszáma kb. 70 állat a juhok összesen kb. 300 példány. Egyéb legelő állat nincs. A marhák a Fehértói-víztározó területén, a juhok jellemzően a szikes tavak szegélyén legelnek. Az érintett területen gyakorlatilag intenzív szántóföldi növénytermesztés nincs.

1.3.3.2. Erdészet

Az erdőállomány jellemzése:

A Sándorosi tavak kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területen az egyetlen üzemtervezett erdő alrészlet (Hosszúpályi 57A) 2,76 hektáron helyezkedik el. Az alrészlet jelenlegi fatípusa kocsányos tölgyes, a távlati célállomány pedig szintén kocsányos tölgyes. Az erdő állami tulajdonban van, védett természeti területen lévő erdő, rendeltetése alapján természetvédelmi rendeltetésű.

Két kisebb területen van természetvédelmi célzattal telepített fásítás, mindkettő védett természeti területen, őshonos fafajokkal. Kezelésüket a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság végzi.

1.3.3.3. Vadgazdálkodás, halászat, horgászat

Vadgazdálkodás vadászat:

A terület az I/3. Hajdú-bihari apróvadas körzetben helyezkedik el.

Érvényben lévő vadgazdálkodási tervek:

I/3. Hajdú-bihari apróvadas körzet vadgazdálkodási terve. Érvényesség: 2014-ig. (Országos Vadgazdálkodási Adattár)

Liget Vadásztársaság (vadgazdálkodási egység kódszáma: 09-903410-1-4-1) vadgazdálkodási üzemterve. **Érvényes:** 2017-ig. Kelt: 2006. december 15. Jóváhagyta: Hajdú-Bihar Megyei MGSZH, Földművelésügyi Igazgatóság, Vadászati és Halászati Osztály.

A terület egység teljes területén egy társaság folytat vadgazdálkodási tevékenységet. A szikes tavakon és 100 méteres körzetében a vadgazdálkodási üzemterv előírásai szerint tilos a vízivad vadászata, e területeken egyébként az ólomsörét használata is tilos. Jellemző a területeken a vaddisznó lesvadászata, kiépített magaslesek segítségével. Vadászati létesítmények tehát a területen megtalálható magaslesek. A vaddisznó intenzív vadászata természetvédelmi szempontból is kívánatos a földön fészkelő madarak fészekaljainak védelme érdekében. Egyéb vadászati tevékenység (apró vagy nagyvad társasvadászatok) nem jellemző, élővad befogás nem folyik, apróvad nevelés kibocsátás nincs. Jogosulatlan vadászat nem jellemző. A közlekedési eredetű taposási károk és a szórók gyomosodást okozó hatása a lesek, szórók megfelelő elhelyezésével megoldódott. Ez jelenleg már nem okoz jeletős problémákat. A területeken a vaddisznó állomány és a róka löfegyverrel történő gyérítése mellett, rendkívül kívánatos lenne a dolmányos varjak élvefogó csapdával történő intenzív apasztása.

Halászat, horgászat:

A területen halászat, horgászat nem folyik. A korábbi évek során nagymértékű volt az illegális halászat és horgászat, melyet sikerült visszaszorítani.

1.3.3.4. Vízgazdálkodás

A terület legfontosabb vízügyi létesítményei:

- Fehértói tározó
- Nagyér csatorna
- Venturi műtárgy
- Fehértói ér csatorna
- Pocsaji ér csatorna

A Fehértói tározó a Kálló – Alsó-nyírvíz belvízrendszer fejlesztésének eredményeképpen lett kialakítva, melynek feladata a mértékadó belvízhelyzet kialakulásánál a területi vízvisszatartás a Nagyér és a Kati ér csatornák terheltségének csökkentése érdekében.

Belvízvédelmi szempontból a terület a 09.10. belvízvédelmi szakaszhoz, a TIVIZIG Berettyó Szakasz mérnökséghez tartozik. A tározó feltöltése a Nagyér baloldali 23+627 fm szelvényéből kiinduló tápcsatornán keresztül történik, a szivárgó vizek elvezetésére a töltések mellett szivárgó csatorna létesült.

A Nagyér csatorna a terület legjelentősebb időszakos vízfolyása, befogadója a Kálló főcsatorna 29-365 fm-es szelvénye. Csapadékszegény időszakban a medre kiszáradhat. A tározó töltéséhez szükséges vízhozam a tavaszi időszakban áll rendelkezésre.

A Fehértói ér szintén időszakos vízfolyás, melynek befogadója a Pocsaji ér 0+540 fm-es szelvénye. Csapadékszegény időszakban a medre kiszáradhat.

A Pocsaji ér szintén időszakos vízfolyás, befogadója a Nagyér csatorna 12+180 fm-es szelvénye. Csapadékszegény időszakban a meder nagy része kiszáradhat.

1.3.3.5. Turizmus

A területen az intenzív turizmus nem jellemző, alkalmi látogatók azonban előfordulhatnak.

1.3.3.6. Ipar

Ipari fejlesztés nem tervezett, intenzív területhasználat nem fenyegeti.

1.3.3.7. Infrastruktúra

A területen fut keresztül a Debrecen-Nagykerekéri vasútvonal, illetve az azzal párhuzamosan futó aszfaltburkolatú műút.

1.3.3.8. Egyéb

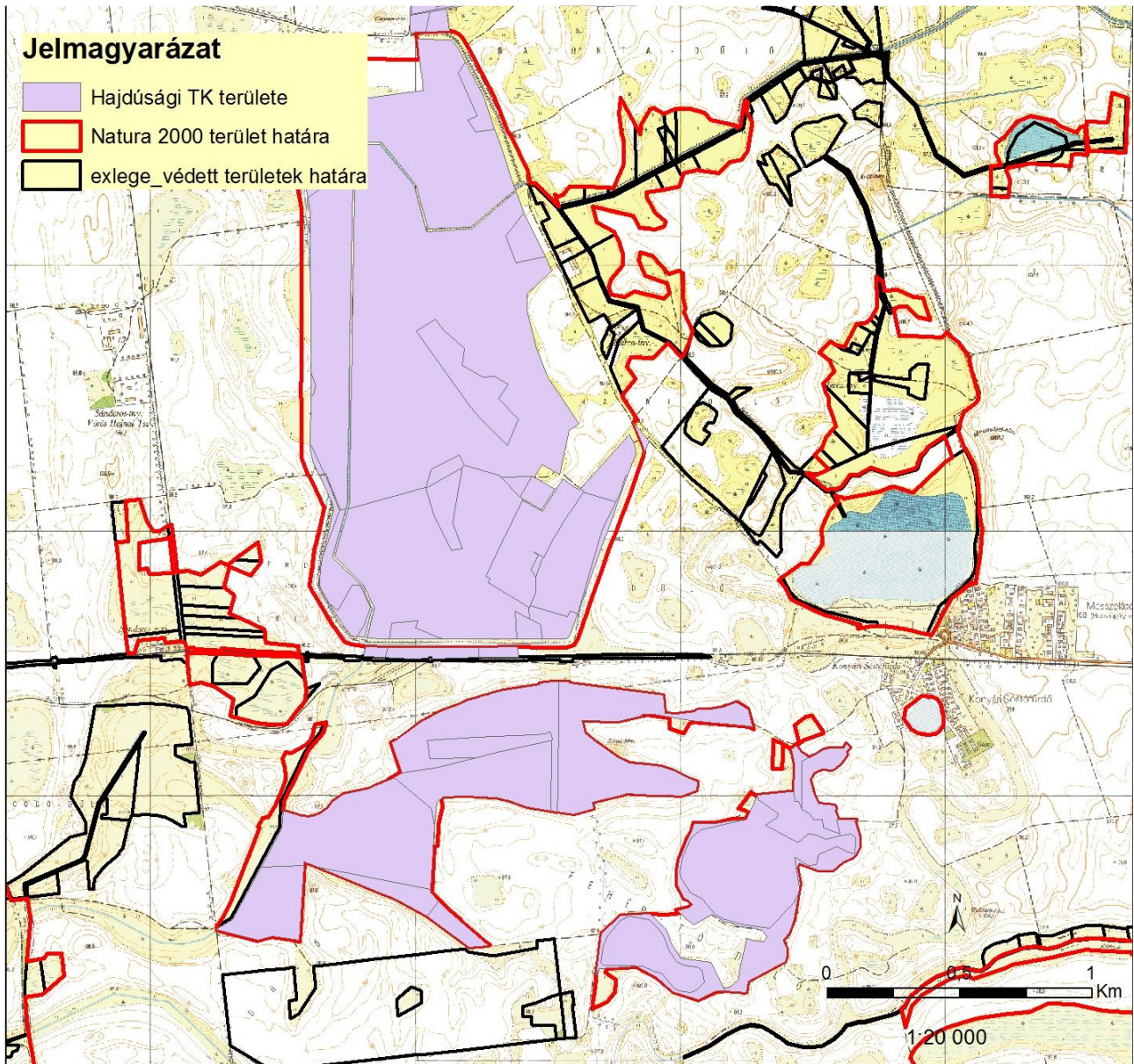
A Natura 2000 terület Hosszúpályi település közigazgatási területét érinti 474,3 ha-on. A területen területfelhasználási változtatási szándék, terv jelenleg nem ismert.

2. Felhasznált irodalom

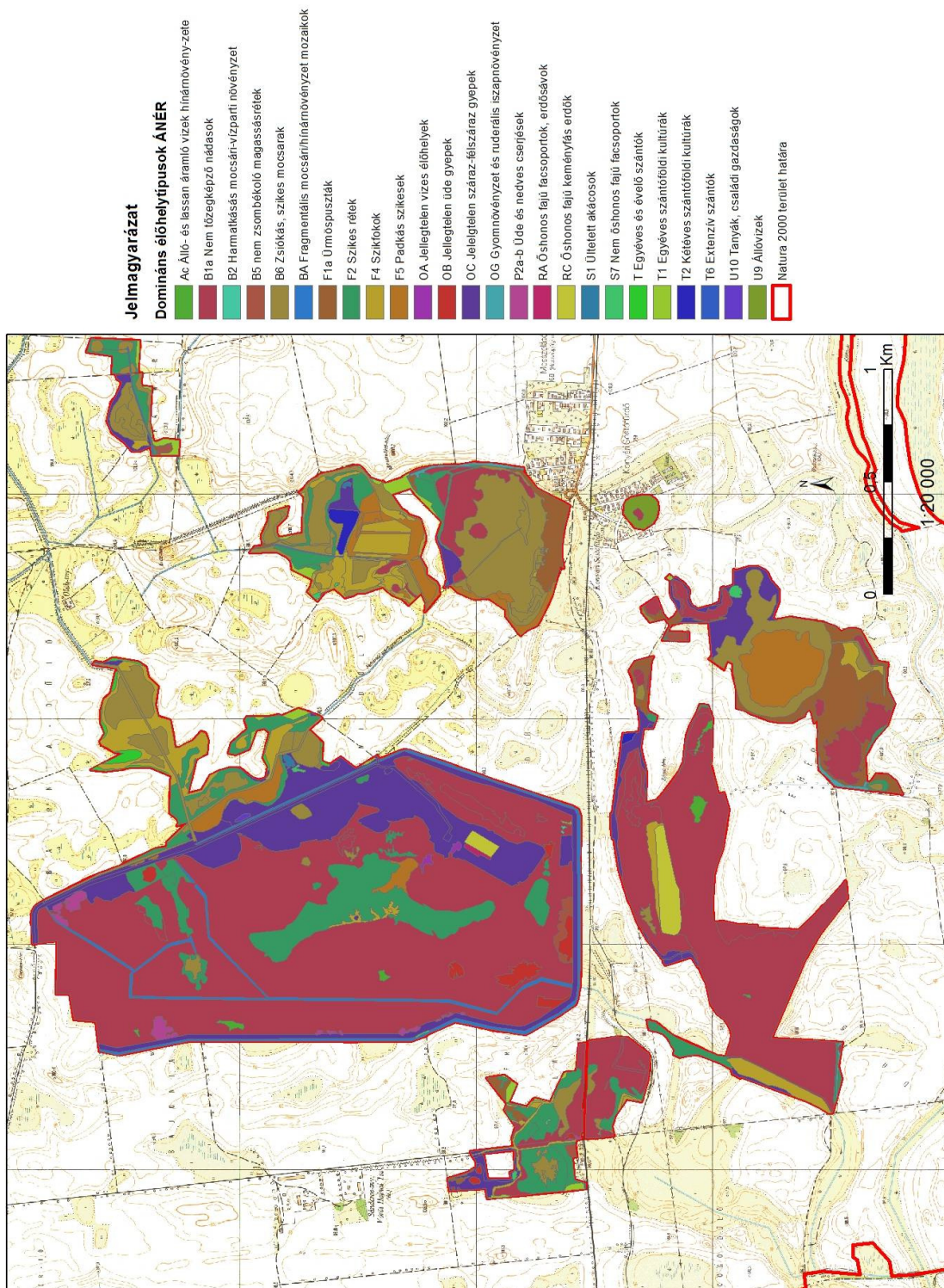
- BUCKLAND, S. T., ANDERSON, D. R., BURNHAM, K. P., LAAKE, J. L., BORCHERS, D. L. ÉS THOMAS, L. (2004): Advanced Distance Sampling. Oxford University Press, Oxford, UK.
- HARKA Á., SALLAI Z. 2004: Magyarország halfaunája. NIMFEA Természetvédelmi Egyesület, Szarvas, pp. 269.
- MOLNÁR, ZS., BAGI, I., VARGA, Z. (2011): F3 – Kocsordos őszirózsás sziki magaskórósok, rétsztyepek. In BÖLÖNI, J., MOLNÁR, ZS., KUN, A. [szerk.]: Magyarország élőhelyei – Vegetációtípusok leírása és határozója – Á-NÉR 2011. MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézete, Vácrátót. Pp: 127-131.
- VADÁSZ, Cs., CSÖRGŐ, T. (2009): Az agrár-környezetgazdálkodás nádgazdálkodási célprogramjában szereplő előírások értékelése a nádban költő énekesmadár fajokra gyakorolt hatásuk alapján. Természetvédelmi közlemények, 15: 235-245.

3. Térképek

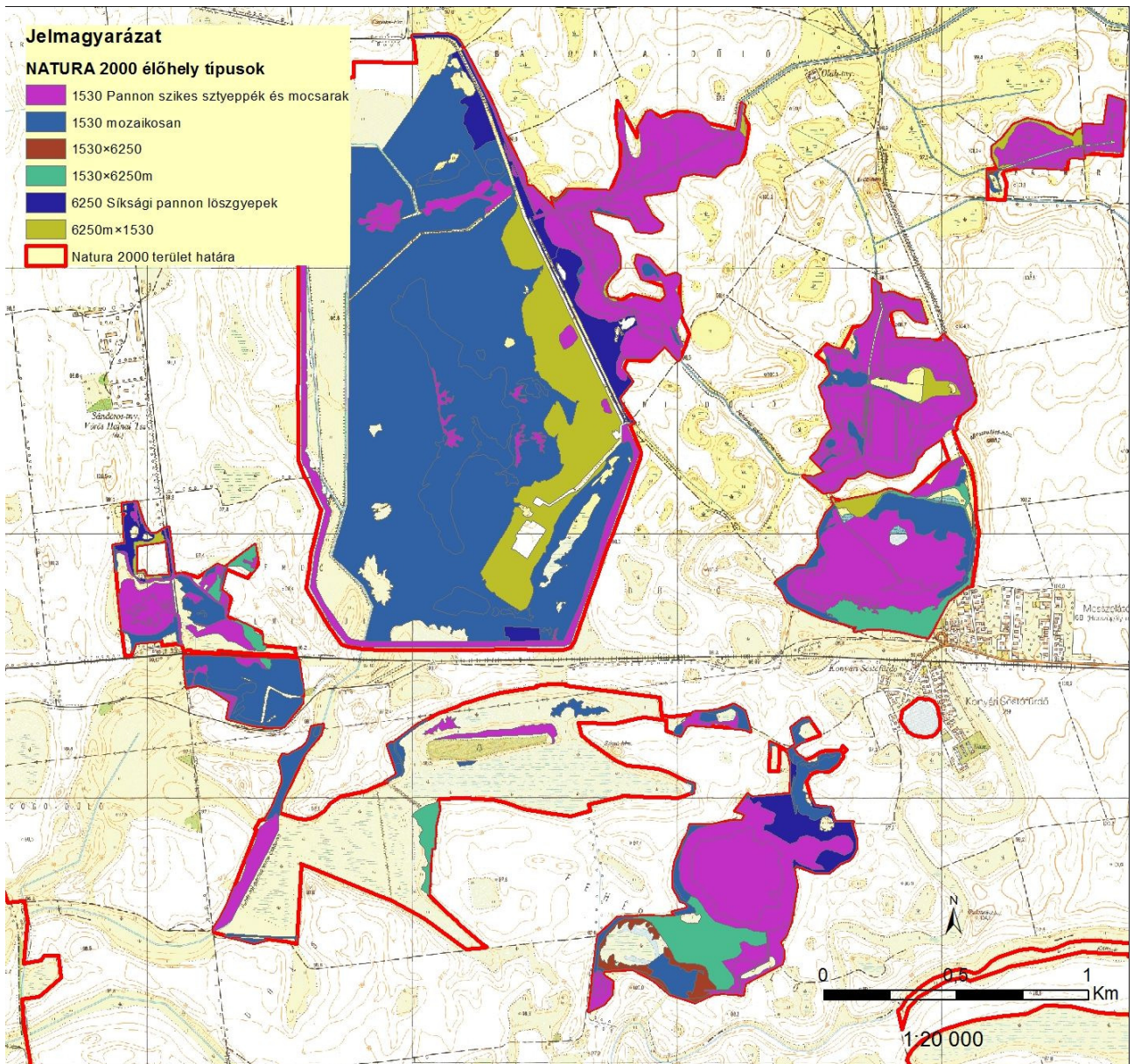
3.1. Áttekintő térkép

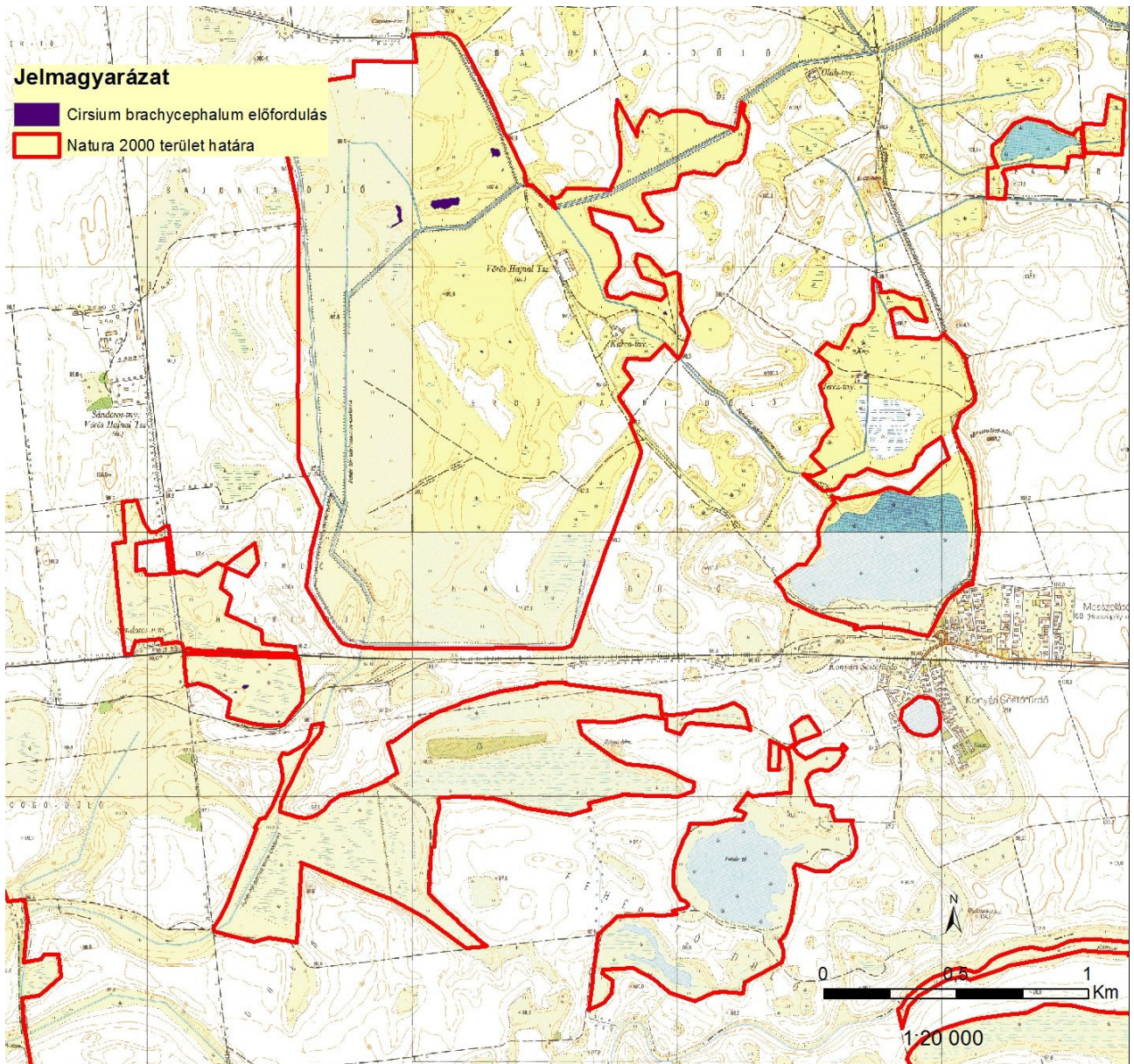
3.2. Domináns élőhelytípusok (2013.06.18.)

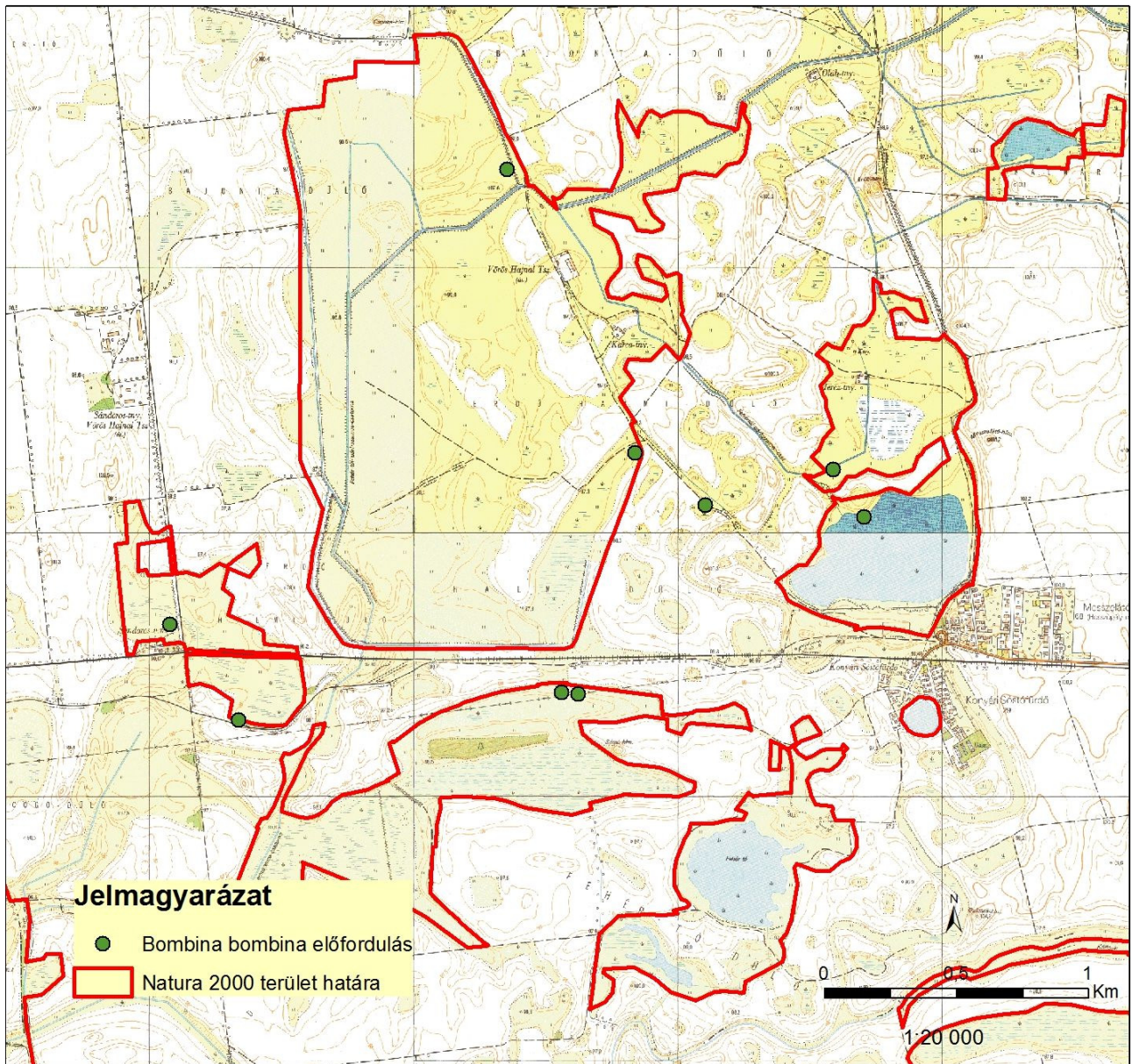
3.3. Natura 2000 jelölő élőhelytípusok (2013.06.18.)

3.4. Közösségi jelentőségű növényfajok előfordulása (2013.08.30.)

3.5. Vöröshasú unka (*Bombina bombina*) előfordulás (2013. 06. 23.)

3.6. Mocsári teknős (*Emys orbicularis*) előfordulás (2013. 06. 23.)

